

לקוטי תורה • פרשת נצבים • מאמר 5

ביאור ע"פ שוש אשיש

ביאור "שוש אשיש"

סובב, האור האלוקי הנעלה שלמעלה מהעולמות, אינו רחוק אלא נמצא כאן, אלא שהוא בהעלם. מצוות השנה ממשיכות את התענוג של ה' רק כפי שהוא מקיף את רצונו, ואילו האנחה והיבכה שבשופר מעוררות את התענוג הפנימי הנסתר במוחא סתימאה, המתקן כל פגם ויתגלה בגלוי לעתיד לבוא.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/nitzavim/5

הנקודה

סובב, האור האלוקי הנעלה שלמעלה מהעולמות, אינו רחוק אלא נמצא כאן, אלא שהוא בהעלם. מצוות השנה ממשיכות את התענוג של ה' רק כפי שהוא מקיף את רצונו, ואילו האנחה והיכבה שבשופר מעוררות את התענוג הפנימי הנסתר במוחא סתימאה, המתקן כל פגם ויתגלה בגלוי לעתיד לבוא.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר פותח בשאלה כיצד צמצומים רבים כל כך יכולים להפריד בין סובב, האור המקיף את העולמות, לבין ממלא, האור הממלא אותם, בשעה שסובב אינו רחוק אלא נמצא כאן, ורק נסתר. דוגמאות מחיי האדם משיכות על כך: השכל, הרצון והמחשבה מצויים במוח אחד; הכתיבה והדיבור כוללים ארבע מדרגות בבת אחת; והאהבה והכעס נפגשים ביד אחת המכה. דברים רוחניים אינם תופסים מקום, ולכן כל צמצום הוא הבדל בגילוי ולא במקום. הצמצום, "הסתלקות" האור שבספר תיקוני זוהר, הארת אצילות במשה ובאברהם, חכמתו של שלמה והנבואה — כולם מראים אור שנמצא אך נסתר. לאחר מכן משווה המאמר בין מצוות השנה לשופר. מצוות השנה ממשיכות את תענוגו של ה' רק כפי שהוא מקיף את רצונו, כתר, ה"גולגולת"; האנחה והיכבה שבשופר מעוררות את י"ג מדות הרהמים, ששורשן במוחא סתימאה, שבה התענוג פנימי, וכך מתקנים כל פגם בעשרת ימי תשובה. לבסוף נדרש הפסוק בישעיהו מילה אחר מילה, מהשמחה בהוי' ועד לחתן ולכלה, ונחתם בגילוי העתידי של עתיק למטה.

מבנה

1	השאלה: סובב וממלא במקום אחד	2-11
	אם סובב נמצא למטה ורק נסתר, כיצד יכולים צמצומים רבים כל כך להפריד בינו לבין ממלא? התשובה מתחילה בשרשרת האנושית של שכל, רצון ומחשבה.	
2	מדרגות רבות במקום אחד	8-31
	המוח כולל שכל, רצון ומחשבה; הכתיבה והדיבור כוללים ארבע מדרגות; והאהבה והכעס שותפים ביד אחת. דברים רוחניים אינם תופסים מקום, ולכן מדרגות רבות יכולות לשכון במקום אחד, וכך גם באור אין סוף.	
3	העלם ולא היעדר	12-9
	הצמצום הוא באור הגלוי, ולא בה'; סובב הוא אור שנמצא אך אינו מתגלה, ו"הסתלקות" האור מן הספירות היא העלם, כמו הראייה בעין עצומה.	
4	אור עליון שנמצא למטה	18-13
	אצילות האירה במשה ובאברהם, חכמה בשלמה ונבואה בנביאים; מדרגת האדם היא סובב ביחס לבעל החיים. כל צמצום הוא רק הפחתה בגילוי.	
5	מצוות השנה כולה	22-19
	תענוגו של ה' מלוכש ברצונו, כתר, עמודי האור של תרי"ג, ונמשך למלכות באמצעות מצוות המקומות כציווי המלך. בדומה לגולגולת, הרצון מקבל את התענוג רק כאור מקיף.	

הבכירה שבשופר מעוררת את י"ג מדות הרחמים, ששורשן במוחא סתימאה, שבה התענוג פנימי; המשכה עמוקה זו מתקנת כל פגם בעשרת ימי תשובה ומביאה לידי רעד.

7 ביאור הפסוק

25-241

השמחה בהוי' היא ההמשכה של השנה; הגילה באלקי היא השופר; לבושי הישועה הם האורות העתידיים של 370; מעיל הצדקה משמיע חיים למלכות; והחתן והכלה הם האור הפנימי של התורה והאור המקיף של המצוות.

8 הגילוי לעתיד לבוא

30-261

כיום האור בא מז"א ונוקבא; לעתיד הוא יבוא מעתיק ומאריך אנפין, ה"ירידה" הראשונה, ויתגלה למטה כפי שהוא למעלה, כדברי הוזהר שהפסוק מדבר בעתיק וימין.

מו ש ג י ם

סוכב וממלא סוכב וממלא

ממלא הוא האור האלוקי המתגלה בתוך כל עולם; סוכב הוא אור שאינו בא לידי גילוי. סוכב אינו מקיף את העולמות מבחוץ: הוא נמצא למטה כפי שהוא למעלה, אלא שהוא נסתר.

צמצום צמצום

הצמצום המאפשר מקום לעולמות. הוא מתרחש באור הנמשך מן ה', ולא בה' עצמו, והוא הפחתה בגילוי ולא שינוי מקום.

תענוג עליון ורצון עליון עונג העליון ורצון העליון

תענוגו של ה' הוא השורש הפנימי של רצונו, כתר. המצוות מבטאות את רצונו, והתענוג שורה על הרצון רק כאור מקיף.

גולגלתא ומוחא סתימאה גלגלתא ומוחא סתימאה

ה"גולגלתא" וה"מוח הנסתר" של אריך אנפין. הגולגלתא היא הרצון החיצוני, כלי לתענוג המקיף; המוח הנסתר הוא חכמה המאוחדת עם התענוג עצמו.

י"ג מדות הרחמים י"ג מדות הרחמים

בקבלה, שלושה עשר תיקוני הדיקנא, הנמשכים למטה מן הגולגולת מעודף המוח הנסתר. השופר מעורר אותם, כדי שיוכלו לתקן אפילו את המדרגה החיצונית של הרצון.

לבושים לבושים

מה שהמצוות יוצרות עבור הנשמה: אורות מקיפים. תשובה ממשכה לבושי ראש, שאר המצוות — לבושי גוף, וצדקה — מעיל שפעמוניו משמיעים את זרימת החיים.

חתן, "חות דרגא" חתן, חות דרגא

את המילה "חתן" דורשים כ"חס דרגא" — האור היורד מדרגה. כיום האור יורד מז"א; לעתיד תתגלה למטה הירידה הראשונה והעליונה יותר, מכתר.

קטע 1 • 11-2

השאלה: סובב וממלא במקום אחד

1 ביאור ע"פ שוש אשיש^{1,2}

ביאור על הפסוק "שוש אשיש".

מאמר זה הוא ביאור, כלומר הסבר נוסף, למאמר הקודם על הפסוק בישעיהו: "שוש אשיש בה", תגל נפשי באלקיי". הוא מעמיק בנושאים שעלו שם, ובראשם השופר של ראש השנה.

2 ולתוספת ביאור להבין ענין השופר צריך להקדים תחלה ענין ממלא וסובב כי לכאורה אינו מובן מאחר שפי' סובב אין פירושו שסובב ומקיף מלמעלה³ אלא שהוא

כהסבר נוסף, כדי להבין את עניין השופר, יש להקדים תחילה את עניין ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין. לכאורה הדבר אינו מובן: הרי פירושו של סובב אינו שהוא מקיף ומסבב מלמעלה, אלא שהוא

לפני שהוא מסביר את עניין השופר, המאמר מבהיר תחילה שני מושגים: ממלא כל עלמין — האור האלוקי שממלא כל עולם לפי יכולתו, וסובב כל עלמין — האור שמתואר כ"מקיף" את כל העולמות. המילה "סובב" עשויה לרמוז על אור שמקיף את העולמות מבחוץ ומלמעלה, והמאמר שולל את ההבנה הזאת.

נמצא למטה כמו למעלה רק שההפרש הוא בבחי' העלם ובבחי' גילוי וכמ"ש במ"א א"כ איך יתקרב אל השכל מה שנודע שיש רבוא רבבות בחי' ומדרגות וצמצומים רבים ושונים עד שבא מבחי' סובב נמצא למטה כפי שהוא נמצא למעלה, אלא שההבדל הוא בבחינת העלם ובבחינת גילוי, וכפי שמבואר במקום אחר. אם כן, כיצד אפשר להבין בשכל את הידוע, שיש רבוא רבבות בחינות ומדרגות, וצמצומים רבים ושונים, עד שמגיעים מבחינת סובב,

סובב נמצא למטה בדיוק כפי שהוא נמצא למעלה; ההבדל היחיד הוא שכאן הוא בהעלם ולא בגילוי. מכאן מתעוררת קושיה על ההסבר הידוע, שלפיו מפרידות בין סובב לממלא מדרגות וצמצומים רבים מספור.

שהוא בבחי' ההעלם לבחי' ממלא שהוא בחי' גילוי מאחר שהכל במקום⁴ [במקומו] ואין ביניהם ריחוק מקום וכלום חסר

שהוא בבחינת העלם, אל בחינת ממלא, שהיא בחינת גילוי? הרי הכול נמצא במקומו, ואין ביניהם מרחק מקום, ושום דבר אינו חסר

אם סובב וממלא נמצאים באותו מקום, ואין ביניהם מרחק, אין אור סובב צריך להגיע לשום מקום כדי להיות ממלא. לכאורה, שום דבר כלל אינו חסר.

רק יציאה מההעלם אל הגילוי ואיך שייך לומר כ"כ [כל כך] רבוא רבבות מדרגות וצמצומים רבים ושונים עד אין קץ ותכלית כנודע.

מלבד המעבר מהעלם לגילוי. אם כן, כיצד אפשר לדבר על רבוא רבבות רבות כל כך של מדרגות וצמצומים רבים ושונים, עד אין קץ ותכלית, כידוע?

כל מה שחסר הוא שהנסתר יתגלה, ונראה שמדובר בצעד אחד בלבד. אם כן, כיצד אפשר לדבר על רבוא רבבות של מדרגות וצמצומים עד אין קץ ותכלית?

אך הענין יובן עדי"מ מבשרי אחזה⁴ שנראה בחוש באדם הגשמי שיש לו שכל וחכמה להשכיל כל דבר אשר יעשה

אלא שהענין יובן באמצעות משל: "מבשרי אחזה" — אנו רואים בחוש שבאדם הגשמי יש שכל וחכמה שבעזרתם הוא מבין כל דבר שהוא עומד לעשות;

התשובה נפתחת במשל מניסיון אנושי, על דרך דברי איוב "מבשרי אחזה": מתוך התבוננות באדם אפשר ללמוד על האלוקות. השכל של האדם שוקל כל דבר שהוא עומד לעשות.

ולפי מה שהסכימה חכמתו כך נוטה רצונו לעשות הדבר ההוא שחייבה חכמתו שכמו שחייבה חכמתו לדבר ההוא כך יש לו רצון ותשוקה לאותו דבר שהחכמה מנהגת את

ולפי מה שחכמתו הכריעה, כך נוטה רצונו לעשות את הדבר שהחכמה חייבה. כשם שחכמתו חייבה את הדבר, כך יש לו רצון ותשוקה אליו, מפני שהחכמה מנהיגה את

רצונו של האדם הולך בעקבות מסקנת השכל: כשהשכל מכריע שצריך לעשות דבר מה, האדם מתחיל לרצות ולחשוק בו. השכל מנהיג את הרצון.

הרצון כנודע וע"פ הרצון מחשב ומהרהר איך לגמור מה שעלה ברצונו שפעולת הדבר אינה נגמרת אלא ע"י הרהור אותיות מחשבתו שאותיות הללו הן למטה ממדרגת הרצון כנודע.

הרצון, כידוע. ובהתאם לרצונו הוא חושב ומהרהר כיצד להשלים את מה שעלה ברצונו, שכן פעולת הדבר אינה נגמרת אלא באמצעות הרהור באותיות המחשבה, ואותיות אלה הן בדרגה נמוכה מן הרצון, כידוע.

הרצון מוביל אחר כך למחשבה: האדם מתכנן ב"אותיות" מחשבתו כיצד לבצע את מה שהוא רוצה, ורק באמצעות מחשבה זו הפעולה באה לידי השלמה. אותיות המחשבה הן בדרגה נמוכה מן הרצון.

מדרגות רבות במקום אחד

3 והנה מקום משכן השכל הוא במוח וכן משכן הרצון הוא ג"כ במוח וגם הרהור אותיות המחשבה הוא

מהרהר ומחשב במוח הרי שבמוח א' יש בו

והנה, מקום משכנו של השכל הוא במוח, וכך גם מקום משכנו של הרצון הוא במוח; גם הרהור באותיות המחשבה

— האדם מהרהר וחושב במוח. הרי שבמוח אחד יש

כל שלוש הכוחות שתוארו זה עתה — השכל, הרצון ואותיות המחשבה — שוכנים באיבר אחד, המוח. האדם חושב ומהרהר באותו מוח שבו שוכנים השכל והרצון שלו.

ג' מיני התלבשות שמתחלה מתלבש בחכמה והחכמה מתלבשת ברצון והרצון מתלבש באותיות

המחשבה והכל במקום⁵ א' הוא המוח הרי שמצינו כמה בחינות והשתלשלות מעילה לעילה במקום⁶

א'.

שלושה סוגי התלבשות: תחילה [כוח הנפש] מתלבש בחכמה, החכמה מתלבשת ברצון, והרצון מתלבש באותיות

המחשבה — והכול במקום אחד, המוח. הרי מצאנו כמה בחינות והשתלשלות מעילה לעילה במקום אחד.

במוח האחד יש שרשרת שלמה: כוח הנפש מתלבש תחילה בחכמה, החכמה ברצון, והרצון באותיות המחשבה. כך מתרחשת במקום אחד בלבד ירידה מעילה לתוצאה, דרך כמה בחינות.

4 והטעם הוא לפי שהתלבשות דבר רוחני אינו דומה לדבר גשמי כי הדבר הגשמי הוא תופס מקום

והעליון שמתלבש בתחתון נעשה התחתון למטה ממנו בריחוק מקום משא"כ הרוחני אינו תופס מקום

מצד עצמו

הסיבה היא שהתלבשות של דבר רוחני אינה דומה להתלבשות של דבר גשמי. דבר גשמי תופס מקום, וכשהעליון

מתלבש בתחתון, התחתון נמצא למטה ממנו ובמרחק ממנו; ואילו הרוחני אינו תופס מקום מצד עצמו,

שרשרת שלמה יכולה להתקיים במקום אחד, משום שהתלבשות רוחנית שונה מהתלבשות גשמית. דברים גשמיים תופסים מקום, ולכן כשהעליון מתלבש בתחתון, התחתון נמצא למטה ממנו ובמרחק ממנו; ואילו דבר רוחני אינו תופס מקום משל עצמו.

רק שנתפס ונקלט בגדר ובחינת מקום שהמקום ההוא אינו אלא כלי ומשכן להשראת הרוחני בו ולכן

יכול להיות השראת כמה מיני כחות והתלבשות במקום א'.

אלא שהוא נתפס ונקלט במסגרת ובבחינת מקום, כאשר המקום אינו אלא כלי ומשכן להשראת הרוחני בתוכו. לכן

יכולים לשרות במקום אחד כמה סוגים של כוחות, ולהתקיים בו כמה התלבשויות.

כוח רוחני רק "נתפס" בתוך מקום, והמקום משמש לו כלי ומשכן שבו הוא שורה. לכן יכולים לשרות במקום אחד כוחות רבים, וגם שכבות רבות של התלבשות.

5 ומזה יובן למעלה למשכיל⁷ איך כמה מיני צמצומים והשתלשלות והתלבשות המדרגות רבות במאד באור א"ס ב"ה במקום א' ממש ובאמת הוא ית' מקומו של עולם ואין העולם מקומו.

מכאן יוכל המשכיל להבין ביחס למעלה כיצד כמה סוגים של צמצומים, השתלשלות והתלבשות של מדרגות רבות מאוד מתקיימים באור אין סוף, ברוך הוא, במקום אחד ממש. ובאמת, הוא יתברך הוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו.

כשמחילים זאת על מה שלמעלה, אפשר להבין כיצד צמצומים רבים מספור ומדרגות רבות יכולים להתקיים כולם בתוך אור אין סוף במקום אחד ממש. המאמר מוסיף שה' הוא "מקומו" של העולם, ולא העולם מקומו: הוא אינו נתון בתוך המרחב כלל.

ועוד יובן יותר ע"פ משל אחר מכח השכל המתלבש במעשה⁸ כגון מעשה הכתב שהיד כותבת מה שעלה בשכלו

הדבר יובן עוד יותר באמצעות משל נוסף, מכוח השכל שמתלבש במעשה: למשל, מעשה הכתיבה, שבו היד כותבת את מה שעלה בשכלו;

משל שני מבהיר את הנקודה עוד יותר: מעשה הכתיבה. היד כותבת את מה שעלה במחשבתו של האדם.

והרי מלובש שם כח השכל וגם אותיות המחשבה שהרי עכ"פ [על כל פנים] צריך להרהר באותיות המחשבה לכתוב אותיות הכתב.

והרי כוח השכל מתלבש שם, וגם אותיות המחשבה, שהרי על כל פנים צריך להרהר באותיות המחשבה כדי לכתוב את אותיות הכתב.

אם כן, כוח השכל נוכח בכתיבה, וכך גם אותיות המחשבה, שכן יש לחשוב על האותיות כדי לכתוב אותן.

6 וגם יש לו איזה תשוקה בשעה שכותב וגם כח העשיה הוא כח היד הכותבת. נמצא שיש כאן ארבעה מיני התלבשות וצמצומים שכל ומחשבה ומדות ומעשה

יש לו גם תשוקה מסוימת בשעה שהוא כותב; ויש גם כוח פעולה, שהוא כוח היד הכותבת. נמצא שיש כאן ארבעה סוגים של התלבשות וצמצום: שכל, מחשבה, מדות ומעשה.

בשעת הכתיבה האדם חש גם תשוקה מסוימת, כלומר רגש, ולאחר מכן פועל גם הכוח הגופני של היד הכותבת. לכן מעשה כתיבה אחד כולל ארבע שכבות של התלבשות וצמצום: שכל, מחשבה, רגשות ומעשה.

ודי בחינות צמצומים והתלבשות אלו יש ג"כ בדבור האדם שמדבר מה שחייבה חכמתו ומחשב האותיות אשר מדבר בהם ויש לו רצון ותשוקה לדבר שהוא אשר ידבר.

ארבע בחינות אלה של צמצום והתלבשות קיימות גם בדיבורו של אדם: הוא אומר את מה שחכמתו הכריעה לומר, חושב על האותיות שבהן ידבר, ויש לו רצון ותשוקה לדבר על אותו עניין.

אותן ארבע בחינות קיימות גם בדיבור. האדם אומר את מה שחכמתו הסיקה, חושב על האותיות שירכיבו את דבריו, ורוצה ומשתוקק לומר אותם.

7 והנה די צמצומים אלו הן מה שנרגשים לפי שכלנו שאין אנו מרגישים רק די מיני צמצומים כנגד די אותיות שם הוי' דהיינו הצמצומים שהן בבחי' ההשתלשלות מחכמה ולמטה

והנה, ארבעת הצמצומים האלה הם אלה שנתפסים בשכלנו, שכן אנו תופסים רק ארבעה סוגי צמצום, כנגד ארבע אותיות הוי'; כלומר, הצמצומים שבהשתלשלות, מחכמה ולמטה.

אלה ארבעת הצמצומים שהשכל שלנו מסוגל לתפוס, והם מקבילים לארבע אותיות הוי'. בסדר הספירות, אלה הבחינות שמחכמה ולמטה, בתוך ההשתלשלות.

אבל באמת יש רבוא רבבות מדרגות וצמצומים למעלה מן ההשתלשלות עד שיהי' [שיהיה] יכול להיות התהוות בחי' הוי'

אבל באמת יש רבבות רבבות של מדרגות וצמצומים למעלה מההשתלשלות, עד שיכולה להתהוות בחינת הוי'.

אבל לאמיתו של דבר יש אינספור מדרגות וצמצומים למעלה מההשתלשלות, בטרם יכולה להתהוות בחינת הוי' עצמה. הצמצומים העליונים האלה הם מעבר לתפיסתנו.

כי להיות התהוות והתלבשות אור א"ס ב"ה בחכמה הוא יותר צמצום ממה שנתצמצמה החכמה להתלבש במדות והמדות במחשבה כו' כנודע.

כי התהוותו והתלבשותו של אור אין סוף ברוך הוא בחכמה כרוכות בצמצום גדול יותר מזה שבו הצטמצמה החכמה כדי להתלבש במדות, והמדות במחשבה וכו', כידוע.

הסיבה היא שכדי שאור אין סוף יתהווה ויתלבש בחכמה נדרש צמצום גדול יותר מזה הכרוך בשלבים שמתחתיו, כגון התלבשות החכמה במדות והמדות במחשבה.

8 וגם מצינו התלבשות משני הפכים בנושא א' כגון אהבה וכעס ששניהם בלב וגם לפעמים הם ברגע א' כגון

אנו מוצאים גם התלבשות של שני הפכים בנושא אחד: למשל, אהבה וכעס, ששניהם נמצאים בלב, ולעיתים הם אף מצויים באותו רגע — למשל,

מעבר לקיומן של כמה בחינות במקום אחד, אנו מוצאים אפילו שני הפכים בנושא אחד. האהבה והכעס נמצאים שניהם בלב, ולעיתים אפשר לחוש בהם באותו רגע ממש.

אב המכה את בנו⁹ בכעס מחמת אהבתו אותו ורוצה בתקנתו והאהבה והכעס שבלב הם מלובשים גם שניהם ביד האב המכה את בנו.

אב שמכה את בנו בכעס מתוך אהבתו אליו, מפני שהוא רוצה בטובתו; והאהבה והכעס שבלב מתלבשים שניהם גם בידו של האב המכה את בנו.

אב שמכה את בנו בכעס עושה זאת מתוך אהבה, מפני שהוא רוצה שהילד ייטיב את דרכיו, ושתי המידות, האהבה והכעס, באות לידי ביטוי באותה יד. הערת קה"ת משווה זאת למשלי יג, כד: "החוסך שבטו שונא את בנו, אך האוהב אותו מייסר אותו בעוד מועד".

הכלל העולה שמצינו בחוש כמה מיני התלבשות במקום אי ואף התכללות שני הפכים בנושא אחד והתבלשותן במקום אחד כנ"ל:

המסקנה הכללית היא שאנו מוצאים בחוש כמה אופנים של התלבשות במקום אחד, ואף הכללה של שני הפכים בנושא אחד והתלבשותם במקום אחד, כפי שנתבאר לעיל.

המסקנה היא שהניסיון למד על כמה אופנים של התלבשות במקום אחד, ואף על שני הפכים הכלולים בנושא אחד ומתלבשים במקום אחד.

קטע 3 • 91-12

העלם ולא היעדר

9 ב ומכל זה יובן ג"כ באור א"ס ב"ה כי הנה הצמצום ומקום פנוי¹⁰ וחלל¹¹ הוא באור א"ס ב"ה דהיינו באור ושפע הנשפע ממנו להיות בחי גילוי.

2. מכל זה יובן גם בנוגע לאור אין סוף ברוך הוא. הצמצום, המקום הפנוי והחלל הם באור אין סוף ברוך הוא — כלומר, באור וכשפע הנמשכים ממנו כדי להיות [ב]כחינת גילוי —

סעיף ב' מחיל את המשלים על אור אין סוף. הצמצום, שמשאיר מקום פנוי או חלל לעולמות, מתרחש באור וכשפע הנמשכים מה' כדי להתגלות.

ולא בא"ס ב"ה עצמו ח"ו [חס ושלום] כנודע והיינו שנתצמצם הזיו וההשפעה שלא להיות גילוי אלא דרך קו וחוט ומה שאינו בא לידי גילוי נק' סובב שהגם שהוא

ולא, חלילה, באין סוף עצמו, כפי שידוע. כלומר, הזיו והשפע הצטמצמו, כך שלא יהיו בגילוי אלא באמצעות קו וחוט; ומה שאינו מגיע לידי גילוי נקרא סובב כל עלמין, שכן אף שהוא

הצמצום אינו נוגע, חלילה, באין סוף עצמו. מה שהצמצום הוא הזיו, כך שהוא מתגלה רק באמצעות "קו" דק וחוט של אור; מה שאינו מגיע לידי גילוי הוא הנקרא סובב כל עלמין.

נמצא למטה הוא בבחי' העלם ולא בבחי' גילוי [ועד"ז אמרו בת"ז [בתיקוני זוהר] וכד אנת תסתלק¹² מינייהו¹³ כו']

נמצא למטה, הוא בבחינת העלם ולא בבחינת גילוי. [וכעין זה נאמר בתיקוני זוהר: "וכאשר אתה מסתלק מהם" וכו';

סובב כל עלמין נמצא למטה במלואו; הוא רק בהעלם ואינו בגילוי. ההערה שבסוגריים משווה זאת לתפילת אליהו בתיקוני זוהר, המופנית לה: "וכאשר אתה מסתלק מהם...".

דאין הפי' כפשוטו כהסתלקות הדבר ממקום זה למקום עליון מאחר שהוא ית' אינו בגדר מקום אלא הפי' שנעשה האור בבחי' העלם מהם ואינו מתגלה בכלים דע"ס [דעשר ספירות].

שכן אין הכוונה כפשוטה, כאילו דבר מסתלק ממקום זה ועובר למקום גבוה יותר, שהרי הוא יתברך אינו מוגדר במקום; אלא הכוונה היא שהאור נעשה נסתר מהם ואינו מתגלה בכלים של עשר הספירות.

אין להבין את ה"הסתלקות" כתנועה ממקום למקום גבוה יותר, שכן ה' אינו מוגבל למקום. הכוונה היא שהאור נעשה נסתר מהספירות ואינו מתגלה בכלים שלהן.

10 וכמו ע"ס [עשר ספירות] דאצילות מאיר אור א"ס בגילוי רב עד דאיהו וגרמוהי חד^{14, 15} משא"כ בע"ס [בעשר ספירות] דבריאא אין הגילוי עד"ז.

כמו בעשר הספירות של עולם אצילות, שבו אור אין סוף מאיר בגילוי רב, עד ש"הוא וכליו אחד"; ואילו בעשר הספירות של עולם בריאה אין הגילוי באופן כזה.

בעשר הספירות של אצילות, העולם העליון ביותר, אור אין סוף מאיר בגילוי כל כך, עד שכדברי תיקוני זוהר, "הוא וכליו אחד". בספירות של בריאה, העולם הראשון שבו קיימת מציאות נפרדת, האור אינו מתגלה באופן זה.

וזהו ענין הסילוק וההעלם. וכ"ז [וכל זה] אינו בגדר מקום. ונמצא ענין הסתלקות והתפשטות זו אינו כפשוטו לומר שנסתלק ואינו

וזהו ענין ההסתלקות וההעלם. כל זה אינו בגדר מקום. נמצא, שהסתלקות והתפשטות זו אינן כפשוטן, כאילו הסתלק האור ואינו

ההבדל הזה בגילוי הוא כל משמעותם של "הסתלקות" ו"העלם", ואין כאן עניין של מקום. לכן אין להבין את "הסתלקות" האור ואת "התפשטות" כפשוטן, כאילו האור עזב מקום.

נמצא עוד במקום זה דלא שייך כלל לומר כן באור א"ס ב"ה אלא הוא רק ענין העלם וגילוי.

נמצא עוד במקום זה, שכן כלל לא שייך לומר כך על אור אין סוף ברוך הוא; אלא מדובר רק בעניין של העלם וגילוי.

אין מקום לומר על אור אין סוף שהוא עזב מקום ואינו נמצא בו עוד. ההבדל הוא רק בין העלם לגילוי.

11 וקצת משל לזה הוא כמו ענין גילוי כח הראיה בעין והנה כשסותם העין ואין מתגלה כח הראיה לראות אין הענין שנסתלק כח הראיה מהעין כי באמת ישנו נמצא בהעין רק שאין מתגלה כחו.

משל חלקי לכך הוא גילוי כוח הראייה בעין. כאשר עוצמים את העין וכוח הראייה אינו מתגלה כדי לראות, אין פירוש הדבר שכוח הראייה הסתלק מן העין; שכן באמת הוא נמצא בעין, אלא שכוחו אינו מתגלה.

כאשר אדם עוצם את עיניו, כוח הראייה אינו מתגלה, אך הוא לא הסתלק מן העין: הוא נמצא בה במלואו, אלא שאינו בא לידי ביטוי. כך גם אור סובב נוכח למטה, אלא שהוא נסתר.

12 ועד"ז הוא ענין העלם וגילוי שמתגלה האור בהכלים והעולמות או שאינו מתגלה בהן והעלם זה הוא לגבי הכלים והעולמות

וכך גם בענין ההעלם והגילוי: האור מתגלה בכלים ובעולמות, או שאינו מתגלה בהם. והעלם זה הוא ביחס לכלים ולעולמות,

כך פועלים ההעלם והגילוי גם ביחס לאור האלוקי: או שהוא מתגלה בכלים ובעולמות, או שאינו מתגלה בהם. ההעלם קיים רק מצד הכלים והעולמות.

משא"כ לגבי האור עצמו אין שום שינוי וכ"ש [וכל שכן] במהותו ועצמותו ית' שלמעלה מעלה מבחי האור והגילוי ועמ"ש בד"ה שחורה אני¹⁶ ונאווה בענין ישת חשך סתרו.¹⁷

ואילו ביחס לאור עצמו אין שום שינוי, וכל שכן במהותו ועצמותו ית', שלמעלה מעלה מבחינת האור והגילוי. ועיינו במה שכתוב בד"ה "שחורה אני ונאווה" בענין "ישת חושך סתרו".

מצד האור עצמו אין שום שינוי, וכל שכן שאין שינוי בהווייתו ובעצמותו של ה', שלמעלה לאין ערוך מכל אור וגילוי. כאן מפנים לדיון בפסוק "ישת חושך סתרו", העוסק בהסתר של ה', במאמר "שחורה אני ונאווה".

[ועיין בזהר פרשה אחרי דף ע"ג ע"א בענין קוב"ה [קודשא בריך הוא] סתים וגליא¹⁸ כו' ועמ"ש מזה בד"ה כי קרוב אליך הדבר].^{19, 20}

[ועיינו בזהר, פרשת אחרי, דף ע"ג ע"א, בענין שהקב"ה סתים וגליא כו'; ועיינו במה שכתוב על כך בד"ה "כי קרוב אליך הדבר".]

הערת הסוגריים מוסיפה את דברי הזוהר שהקב"ה "סתים וגליא", נסתר ונגלה, ומפנה למאמר הקודם על "כי קרוב אליך הדבר".

אור עליון שנמצא למטה

13 ולהסביר הענין איך הוא נמצא למטה מאחר שאינו מתגלה. הענין הוא כי הנה נודע שנשמת משה רבינו²¹ עליו השלום היתה מבחינת אצילות וכן נשמת אברהם²² והיינו שבמשה רבינו²³ [רבינו עליו השלום] ובאברהם היה מאיר בהם אצילות בבחינת גילוי למטה.

וכדי להסביר כיצד הדבר נמצא למטה אף שאינו מתגלה: הענין הוא, כידוע, שנשמת משה רבינו עליו השלום הייתה מבחינת עולם האצילות, וכך גם נשמת אברהם. כלומר, אצל משה רבינו עליו השלום ואצל אברהם האצילות האירה למטה באופן גלוי.

כדי להראות כיצד דבר יכול להימצא למטה ובה בעת להיות נסתר, המאמר מביא תורה ידועה: נשמותיהם של משה ואברהם היו מעולם האצילות, העולם העליון ביותר. אצלם האצילות האירה בגלוי כאן למטה.

הרי שנמצא גם למטה בחיי אצילות.²³ וכמ"ש בגלגולים פ"כ²⁴ ג"כ שיש בחינת אצילות גם בעשיה. נמצא אפוא שגם למטה יש בחינת אצילות. וכך נאמר גם בספר הגלגולים, פרק כ', שיש בחינת אצילות אפילו בעשיה.

מכאן שאצילות יכולה להימצא גם בעולם התחתון ביותר. הטקסט מצטט את ספר הגלגולים, פרק כ', הקובע שיש בחינת אצילות אפילו בעשיה.

14 והנה מצד אור האצילות עצמו אין מניעה שאילו היה משה ואברהם גם היום²⁵ פה עמנו היה אור האצילות מתגלה בהם רק שבדור הזה אין גילוי אור האצילות למטה.

והנה, מצד אור האצילות עצמו אין שום מניעה: אילו היו משה ואברהם עמנו כאן גם היום, אור האצילות היה מתגלה בהם. אלא שבדור הזה אין אור האצילות מתגלה למטה.

אור האצילות עצמו אינו מונע את הגילוי: אילו היו משה ואברהם עמנו היום, היה האור מאיר בהם שוב. היעדרו בדורנו אינו נובע מחסרון באור.

אבל מ"מ מוכרח להיות שבמציאות יש אור אצילות למטה ג"כ אלא שאינו מתגלה בדורנו זה.

אף על פי כן, מוכרח להיות שאור האצילות מצוי בפועל גם למטה, אלא שאינו מתגלה בדורנו זה.

לכן אור האצילות מוכרח להיות מצוי בפועל גם למטה כעת; הוא פשוט אינו מתגלה בדורנו.

15 וכן שלמה דכתיב ביה ויחכם מכל האדם²⁶ וידבר שלשת אלפים משל^{27, 28} והרי נגלה אליו חכמה גדולה כ"כ [כל כך]

כך גם שלמה, שעליו נאמר: "ויחכם מכל האדם", "וידבר שלשת אלפים משל"; כלומר, התגלתה לו חכמה גדולה כל כך,

המלך שלמה הוא דוגמה נוספת: בכתובים נאמר שהוא היה חכם מכל האדם ושדבר שלוש אלפים משלים. חכמה גדולה כל כך התגלתה לו.

הגם שגם הוא היה בעוה"ז בבחי' עשיה הרי שמציאות החכמה היא גם למטה בעוה"ז ולכן היתה נגלית לשלמה אלא שנעלמה מעין כל חי זולתו.

אף שגם הוא היה בעולם הזה, בבחינת עשיה. מכאן שמציאות החכמה קיימת גם למטה, בעולם הזה, ולכן היא התגלתה לשלמה; אלא שהיא הייתה נסתרת מעיני כל חי מלבדו.

שלמה חי בעולם הגשמי הזה, בבחינת עשיה, ואף על פי כן החכמה הזאת התגלתה לו, ומכאן שהיא קיימת גם למטה. היא הייתה נסתרת מכל השאר.

וכן עד"ז יש מציאות נבואה גם בעוה"ז רק שבנביאים היתה בבחי' גילוי שהנבואה הייתה מתגלה בהם לפי שהיה בהם כח לקבל ועכשיו המניעה מצד המקבלים

וכך גם בנוגע לנבואה: יש מציאות של נבואה גם בעולם הזה, אלא שאצל הנביאים היא הייתה בבחינת גילוי — הנבואה התגלתה בהם משום שהיה להם הכוח לקבל אותה. ואילו כיום המניעה היא מצד המקבלים,

גם הנבואה קיימת בעולם הזה. אצל הנביאים היא התגלתה משום שהייתה להם היכולת לקבל אותה; כיום המכשול הוא מצד המקבלים.

אבל מצד האור והשפע אין מונע שבמציאות יש האור והשפע גם היום רק שאינו נגלה ונראה אלא לפי ערך כח המקבלים:

אבל מצד האור והשפע אין מניעה, שהרי האור והשפע קיימים במציאות גם כיום; אלא שהם מתגלים ונראים רק לפי מידת כוחם של המקבלים.

מצד האור והשפע של הנבואה אין מכשול; הם קיימים גם כיום, אך מתגלים רק בהתאם ליכולת של המקבלים.

16 והנה מכל זה יובן למעלה בחי' סובב. כי פי' סובב הוא מה שאינו בא לידי גילוי כנ"ל. וחכמת שלמה לגבי ערכנו נקרא בחי' סובב.

מכל הדברים האלה יובן גם למעלה עניינה של בחינת סובב כל עלמין. פירושו של סובב הוא דבר שאינו בא לידי גילוי, כפי שהוזכר לעיל. גם חכמת שלמה, ביחס לערכנו, נקראת בחינת סובב.

הדוגמאות האלה מבהירות מה פירושו של סובב למעלה: דבר שאינו בא לידי גילוי. חכמת שלמה היא בבחינת "סובב" ביחס אלינו — היא קיימת, אך אינה מתגלה לנו.

וכן בחי' מדבר לגבי בחי' בע"ח [בעץ חיים] נקרא סובב שאין בחינת מדבר מתגלה בבחי' בע"ח [בעץ חיים] שנתצמצמה ההארה עד שאין בו אלא בחי' בע"ח [בעץ חיים] ולא מדבר והיינו לפי שבחי' מדבר ישנה במציאות גם בעוה"ז

כך גם בחינת המדבר [האדם], ביחס לבחינת החי, נקראת סובב: בחינת המדבר אינה מתגלה בבחינת החי, משום שההארה הצטמצמה עד שאין בו אלא בחינת החי, ולא בחינת המדבר. הסיבה לכך היא שבחינת המדבר קיימת בפועל גם בעולם הזה,

בדומה לכך, דרגת האדם — בחינת המדבר — היא בבחינת "סובב" ביחס לבעלי החיים: כוח הדיבור קיים בעולם הזה, אך אינו מתגלה בבעלי החיים, משום שההארה שבהם הצטמצמה.

אלא מפני שבבע"ח [שבבעץ חיים] נתצמצם ואינו נראה ונגלה הרי בחי' זו לגבי ידיהו בחי' סובב שאינו מתגלה ובבחי' צומח נתצמצמה ההארה יותר עד שאין בה אפי' [אפילו] בחי' בע"ח [בעץ חיים] ובדומם מתצמצמת ההארה יותר.

אלא שבבעלי החיים היא הצטמצמה ואינה נראית ומתגלה, ולכן בחינה זו היא עבורם בחינת סובב, שאינה מתגלה. ובבחינת הצומח הצטמצמה ההארה עוד יותר, עד שאין בה אפילו בחינת החי; ובדומם ההארה מצטמצמת עוד יותר.

בצמחים ההארה מצטמצמת עוד יותר, עד שאפילו חיות של בעלי חיים אינה מתגלה בהם; ובדומם היא מצטמצמת עוד יותר.

17 וכל אלו הדי' צמצומים שבדצח"מ [שבדומם צומח חי מדבר] היינו שירדה ונתמעטה ההארה מדרגה אחר מדרגה והכל בבחי' ההארה והגילוי שנתגלה באדם בבחי' מדבר ירד ונתמעט בבע"ח [בבעץ חיים] והגילוי שנתגלה בבע"ח [בבעץ חיים] ירד ונתמעט בצומח.

כל ארבעת הצמצומים האלה בדומם, בצומח, בחי' ובמדבר פירושם שההארה ירדה והתמעטה מדרגה לדרגה — והכול מצד ההארה והגילוי: מה שהתגלה באדם, בדרגת המדבר, ירד והתמעט בבעל החיים; ומה שהתגלה בבעל החיים ירד והתמעט בצומח.

ארבעת הצמצומים בארבע ממלכות הבריאה הם שלבים שבהם ההארה יורדת ומתמעטת, מדרגה לדרגה. בכל שלב הגילוי פוחת: מה שמתגלה באדם מתמעט בבעל החיים, ומה שמתגלה בבעל החיים מתמעט בצומח.

שהרי הבע"ח [הבעלי חיים] מרגישים כאב בחתיכת אבר מהם מפני שיש בהם גילוי החיות משא"כ הצומח וכן גילוי המתגלה בצומח ירד ונתמעט בדומם.

הרי בעלי החיים חשים כאב כשכורתים מהם איבר, מפני שהחיות מתגלה בהם, מה שאין כן בצומח. וכך גם הגילוי שבצומח ירד והתמעט בדומם.

בעל חיים חש כאב כשכורתים ממנו איבר, מפני שהחיות מתגלה בו; צמח אינו חש כך. ומה שמתגלה בצמח מתמעט עוד יותר בדומם.

18 ולפי שאין הצמצום אלא בבחי' מיעוט הגילוי ולא שאינה במציאות כלל כי הרי באדם מתגלה בחי' מדבר אע"פ [אף על פי] שהוא במקום א' עם הדצי"ח [הדומם צומח חי] לכך נק' בחי' מדבר לגבי בעי"ח [בעץ חיים] בחי' סובב

ומכיוון שהצמצום אינו אלא מיעוט הגילוי, ולא היעדר מוחלט של מציאות — שהרי באדם מתגלה בחינת המדבר, אף שהוא נמצא במקום אחד עם הדומם, הצומח והחי — לכן בחינת המדבר נקראת ביחס לבעלי החיים בחינת סובב; הצמצום הוא רק מיעוט בגילוי, ולא אובדן של מציאות: כוח הדיבור מתגלה באדם אף שהוא חי באותו מקום עם הדומם, הצומח והחי. לכן מדרגת האדם נקראת סובב ביחס לבעלי החיים.

וכן חכמת שלמה לגבי ערכנו וכן מדרגת הנבואה שאלו היה מרע"ה [משה רבינו עליו השלום] וכל הנביאים פה עמנו היום היתה הנבואה מתגלה בהם

וכך גם חכמת שלמה ביחס למידתנו, וכך גם מדרגת הנבואה: אילו היו משה רבנו וכל הנביאים נמצאים כאן איתנו היום, הנבואה הייתה מתגלה בהם.

כך גם חכמת שלמה ביחס אלינו, וכן הנבואה: אילו היו משה וכל הנביאים כאן היום, הנבואה הייתה מתגלה בהם.

נמצא שאינו חסר רק הגילוי אבל מצד אור הנבואה בעצמו אין מונע לכך נקרא בחינת סובב כו'.

נמצא שלא חסר אלא הגילוי, ואילו מצד אור הנבואה עצמו אין שום מניעה; לכן הוא נקרא בחינת סובב וכו'.

כל מה שחסר הוא הגילוי; מצד אור הנבואה עצמו אין דבר שמונע אותו. זהו הטעם לכך שהוא נקרא "סובב".

ומזה יובן שכל מיני הצמצומים והשתלשלות היו באור וגילוי לבד ולכך כולם הם במקום א' ג"כ וכנ"ל:

מכאן יובן שכל מיני הצמצומים והשתלשלות התרחשו באור ובגילוי בלבד, ולכן כולם נמצאים גם במקום אחד, כפי שהוזכר לעיל.

מכאן שכל הצמצומים וכל ההשתלשלות נוגעים לאור ולגילוי שלו בלבד. לכן כולם יכולים להימצא במקום אחד, ובכך מתורצת השאלה שבה פתח המאמר.

קטע 5 • 191-22

מצוות השנה כולה

19 ג ומעתה צריך להבין ענין השופר ומתחלה יבואר ענין המצות של כל השנה והוא כי

3. כעת עלינו להבין את עניינו של השופר. תחילה יתבאר עניינן של המצוות במשך כל השנה. והעניין הוא:

סעיף ג' עובר לעסוק בשופר עצמו, אך תחילה מסביר את המצוות שמקיימים במשך כל השנה, כדי שאפשר יהיה להבחין במה שמיוחד בשופר לעומתן.

הנה במצות מלוכש עונג העליון ב"ה אשר עד אין קץ כנודע שיש עונג למעלה מעונג²⁹ כי אין לך עשב³⁰ כוי וגבוה מעל גבוה³¹ כוי

במצוות מתלבש התענוג העליון, ברוך הוא, שאין לו סוף. כידוע, יש תענוג שלמעלה מתענוג, שהרי "אין לך עשב" וכו', ו"גבוה מעל גבוה" וכו'.

תענוגו של ה' עצמו, התענוג העליון, מתלבש במצוות ואין לו גבול: יש דרגות של תענוג שלמעלה מדרגות של תענוג. המדרש אומר שלכל עשב יש כוח הממונה עליו, וקהלת מדבר על "גבוה מעל גבוה".

ומעדן התחתון נעשה גן לעדן העליון³² דבריא ועדן דבריא שהיא חכמה דמלי דאצילות שהיא בחי' עדן לבחינת הגן³³ דבריא היא בחי' גן לעדן דאצילות שהיא חכמה דאצילות עצמה

מן העדן התחתון נעשה גן לעדן העליון שבעולם הבריא; ועדן הבריא, שהיא החכמה של מלכות דאצילות — והוא בחינת עדן ביחס לבחינת הגן של הבריא — הוא בחינת גן לעדן דאצילות, שהיא החכמה דאצילות עצמה.

גן עדן בנוי מדרגות זו על גבי זו, שבהן כל "עדן" משמש "גן" לעדן שמעליו. עדן הבריא, שהיא החכמה שבמלכות דאצילות, הוא עצמו גן לעדן דאצילות — החכמה דאצילות עצמה.

(וכמ"ש בזהר פ' ויקהל דר"י [דרכינו יצחק] ע"ב ופ' חקת דקפ"ב סע"ב [סוף עמוד ב] וע' באדר"ז [באדרא זוטא] דרצ"ו ריש ע"א)

(כמו שכתוב בזהר, פרשת ויקהל, דף 210b, ופרשת חוקת, בסוף דף 182b; וראו באדרא זוטא, בתחילת דף 296a).

הטקסט מפנה לזוהר בפרשות ויקהל וחוקת ולאדרא זוטא, כמקורות למבנה זה של עדן וגן.

ועונג העליון הוא למעלה מעלה מבחי' חכמה דאצילות שהיא בחינת כתר ושם תר"ך עמודי אור^{34, 35} כמו עמוד המחבר עליון עם התחתון

והתענוג העליון נעלה מעלה מעלה מבחינת החכמה דאצילות; הוא בחינת כתר. ושם נמצאים תר"ך עמודי אור, בדומה לעמוד המחבר את העליון עם התחתון,

התענוג העליון נעלה בהרבה אף מהחכמה דאצילות: הוא שייך לכתר. שם נמצאים תר"ך "עמודי אור", שכל אחד מהם דומה לעמוד המחבר את מה שלמעלה עם מה שלמטה.

כמו שני עמודי התוך אשר הבית נשען עליו³⁶ דגבי שמשון כך נמשך תר"ך עמודי אור מכתר עליון להתלבש במצות ששרשם ועיקרם הוא במלי מצות המלך³⁷

כמו שני עמודי התוך שעליהם נשען הבית בסיפור שמשון. כך נמשכים תר"ך עמודי אור מכתר עליון, להתלבש במצוות, ששורשן ועיקרן במלכות — "מצוות המלך".

בדומה לשני עמודי התוך שהחזיקו את הבית בסיפור שמשון, תר"ך עמודי האור נמשכים מכתר עליון ומתלבשים במצוות. המצוות, מצד עצמן, שייכות למלכות, כ"מצוות המלך".

והיינו מפני ששרש ומקור המצות הוא בבחי' הכתר שהוא רצון העליון ושם מלובש עונג העליון נח"ר
[נחת רוח] לפני שאמרתי ונעשה רצוני ועונג זה הוא מלובש ג"כ בסוף המעשה כשנעשה רצוני

וזהו משום ששרש ומקור המצוות הוא בבחינת כתר, שהוא הרצון העליון, ושם מתלבש התענוג העליון: "נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני". וגם תענוג זה מתלבש בסוף המעשה, כשנעשה רצוני,

שורש המצוות הוא בכתר, הרצון העליון, ושם מתלבש תענוגו של ה', כפי שאומרים חז"ל על קרבן: "נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני". אותו תענוג נמצא גם בסוף התהליך, במעשה בפועל שבו רצונו נעשה.

דהיינו במצות המלך כי עיקר המצות הוא במל' ולכן אמרו בגמרא מצות צריכות כוונה³⁸ לצאת י"ח [ידי חובתו] ואפי' [ואפילו] בק"ש [בקריאת שמע] איתא בפע"ח [בפרי עץ חיים] שקודם ק"ש [קריאת שמע] יכוין לצאת י"ח [ידי חובתו]

כלומר, במצוות המלך, שכן עיקר המצוות הוא במלכות. לכן אמרו בגמרא: "מצוות צריכות כוונה" כדי לצאת ידי חובה; ואף לגבי קריאת שמע נאמר בפרי עץ חיים שלפני קריאת שמע יש לכוון לצאת ידי חובה.

מאחר שהמצוות הן, במהותן, ציוויי של המלך, הגמרא פוסקת ש"מצוות צריכות כוונה" כדי לצאת ידי חובה. פרי עץ חיים מחיל זאת גם על קריאת שמע: לפני קריאתה יש לכוון לקיים את המצווה.

שעם היות שענין הק"ש [הקריאת שמע] אחד ואהבת³⁹ הם דברי אמת מצד עצמן מ"מ לא די במה שקורא בהם מצד שרוצה לדבר דברי אמת אלא שצריך לדבר בהם כדי לקיים מצות המלך שצונו בכך וכדי לעשות רצונו

אף שתוכנם של פסוקי שמע — "אחד" ו"ואהבת" — הוא דברי אמת מצד עצמם, אין די בכך שאדם קורא אותם מפני שהוא רוצה לומר דברי אמת; עליו לומר אותם כדי לקיים את מצוות המלך, שציווה אותנו על כך, וכדי לעשות את רצונו.

המילים שבקריאת שמע, שהי' אחד ושעלינו לאהוב אותו, הן אמת מצד עצמן, אך לא די לומר אותן כהצהרות אמת. יש לאומרן כדי לקיים את מצוות המלך ולעשות את רצונו.

ובזה ממשיך רצון העליון ב"ה ועונג המלובש בו במלכות [ובאם לאו אינו ממשיך כלום כמ"ש מזה ובכך ממשיכים את הרצון העליון, ברוך הוא, ואת התענוג המלובש בו, אל מלכות]. [ואם לא כן, אין ממשיכים דבר, כפי שנכתב על כך

כשאומרים את הדברים מתוך כוונה לקיים את המצווה, ממשיכים את הרצון העליון ואת התענוג המלובש בו אל מלכות. בהערה שבסוגריים המרובעים נאמר שלא כוונה זו אין ממשיכים דבר כלל, והיא מפנה למאמר "ועתה יגדל נא כוח ה"י".

בד"ה ועתה יגדל נא אדח] והן הם תר"ך עמודי אור תרי"ג מצות דאורייתא ושבע מצות דרכנן⁴⁰ כנודע
המחברים רצון העליון ברוך הוא במלי:

במאמר המתחיל "ועתה יגדל נא כוח ה"י". ואלה הם עצמם תר"ך עמודי אור — תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות
דרכנן, כידוע — המחברים את הרצון העליון, ברוך הוא, אל מלכות.

תר"ך עמודי האור הם תרי"ג מצוות התורה ושבע המצוות מדרבנן. באמצעותם מתחבר הרצון העליון אל מלכות.

20 והנה רצון העליון ב"ה שהוא בחי' כתר נקי' גלגלתא דחפיא על מוחא⁴¹ שהוא למעלה מעלה מבחי'

חכמה מוחא.^{42, 43}

והנה, הרצון העליון, ברוך הוא, שהוא בחינת כתר, נקרא "גלגלתא דחפיא על מוחא" — הגולגולת המכסה על המוח
— שכן הוא נעלה מאוד מאוד מבחינת חכמה, הנקראת "מוח".

הרצון העליון, כתר, נקרא "גלגלתא דחפיא על מוחא" — הגולגולת המכסה על המוח — ולכן הוא נעלה מאוד מבחינת חכמה, שאותה מכנה
תיקוני זוהר "מוח".

אך הנה עדיין צריך ביאור שהקושיא מפורסמת ומבואר בע"ח [בעץ חיים] שכ"ב פ"ה שהרי אנו רואים
בחוש באדם הגשמי שהגלגלת היא רק עצם החופף על הראש שחיותו מועט והמוח הוא משכן כללות
החיות של האדם

אך עדיין דרוש ביאור, שהרי הקושיא ידועה ומבוארת בעץ חיים, שער כ"ב, פרק ה': אנו רואים בחוש שבאדם
הגשמי הגולגולת היא רק עצם החופפת על הראש, וחיותה מועטה, ואילו המוח הוא משכן כלל חיותו של האדם;

אולם מתעוררת כאן קושיא ידועה, המבוארת בעץ חיים: בגוף האדם הגולגולת היא רק עצם המכסה על הראש, וחיותה מועטה, ואילו המוח
מכיל את כלל חיותו של האדם.

ואם ניקב קרום של מוח⁴⁴ טרפה⁴⁵ שהחיות מסתלק בנקב בעלמא משא"כ בגלגלת אינו טרפה כ"א
בנדרוצץ⁴⁶ רוב העצם לפי שאין החיות תלוי בו כ"כ [כל כך] ולמה גדלה וגבהה מעלת הגלגלתא על
המוחא.

ואם ניקב קרום המוח, הבהמה נעשית טריפה, משום שהחיות מסתלקת אפילו דרך נקב בלבד; לעומת זאת,
הגולגולת אינה עושה את הבהמה טריפה אלא אם כן נתרסק רוב העצם, מפני שהחיות אינה תלויה בה כל כך. אם
כן, מדוע מעלת הגולגולת גדולה ונעלית ממעלת המוח?

בהלכה, בהמה שניקב קרום המוח שלה, אפילו מעט, נעשית טריפה, משום שחיותה מסתלקת; לעומת זאת, פגיעה בגולגולת עושה אותה
טריפה רק אם נתרסק רוב העצם. אם כן, מדוע הגולגולת נחשבת נעלית מן המוח?

אך העניין הוא כי הן אמת כי מעלת המוח היא גדולה מאד שהמוח הוא עיקר החיות

אך העניין הוא שאכן מעלת המוח גדולה מאוד, שהרי המוח הוא עיקר החיות,

התשובה מכירה בכך שלמוח יש יתרון: הוא עיקר החיות.

והוא בבחי' פנימית משא"כ הגלגלת היא רק בחי' חיצונית לבד אבל מ"מ היא כלי⁴⁷ ומשכן להשראת ענג העליון ב"ה יותר מבחי' חכמה.

והוא בבחינת פנימיות, ואילו הגולגולת היא רק בבחינת חיצונית; ואף על פי כן, היא כלי ומשכן להשראת התענוג העליון, ברוך הוא, יותר מבחינת חכמה.

המוח הוא בחינת הפנימיות, והגולגולת היא רק בחינת החיצונית; ואף על פי כן, הגולגולת היא כלי שבו שורה התענוג העליון יותר משהוא שורה בחכמה.

21 והענין כי הנה ענג העליון אינו בא לידי התלבשות בבחי' פנימי [פנימיות / פנימית] **רק נשאר בבחי' מקיף מלמעלה ושורה בבחי' חיצוני הכלים.**

העניין הוא שהתענוג העליון אינו מתלבש באופן פנימי, אלא נשאר בבחינת אור מקיף מלמעלה, ושורה על החיצונית של הכלים.

התענוג העליון אינו מתלבש בפנימיות, אלא נשאר בבחינת אור מקיף מלמעלה ושורה על החיצונית של הכלים.

ולכן עצם הגלגלת שהוא בחי' חיצוני הכלי הוא יותר מוכן להיות כלי ומשכן להשראת המקיף שעליו. לכן עצם הגולגולת, שהיא בבחינת החיצונית של הכלי, מתאימה יותר לשמש כלי ומשכן להשראת האור המקיף שעליה.

משום כך הגולגולת, שהיא החלק החיצוני של הכלי, מתאימה יותר מן המוח להכיל את האור המקיף השורה עליה.

[וע' בע"ח [בעץ חיים] שכ"ב ספ"ו⁴⁸ אור רוחני מקיף עליו⁴⁹ וע' בזהר פ' אמור דצ"ו סע"ב [סוף עמוד ב] גבי רישא וגולגלתא⁵⁰ ובפ"י המק"מ [המקדש מלך] שם וכמ"ש מזה במ"א] וכמ"כ [וכמו כן] יובן באדם ג"כ.

[ועיינו בעץ חיים, שער 22, בסוף פרק 6: "אור רוחני מקיף עליו"; ועיינו בזהר, פרשת אמור, בסוף דף 96ב, בעניין "הראש והגולגולת" (רישא וגולגלתא), ובפירוש מקדש מלך שם; וכפי שנכתב על כך במקום אחר.] וכך יובן גם באדם.

הערה בסוגריים מרובעים מפנה לעץ חיים, שבו נאמר כי "אור רוחני מקיף" את האדם, ולזהר בעניין "הראש והגולגולת", עם פירוש מקדש מלך. לאחר מכן מוחל אותו מבנה גם על האדם.

כי הנה לא כל הנשמה מלוכשת באדם רק הארה ממנה ומה שבא לידי התלכשות מלוכשת במוח בבחי' פנימית ועצם הנשמה שהוא בבחי' מקיף שורה ומקיף על הגלגלת.

הרי לא הנשמה כולה מתלכשת באדם, אלא רק הארה ממנה; ומה שמתלבש, מתלבש במוח באופן פנימי, ואילו עצם הנשמה, שהיא בבחינת אור מקיף, שורה על הגולגולת ומקיפה אותה.

רק הארה של הנשמה מתלכשת בגוף, ומה שמתלבש מתלבש בפנימיות, במוח; עצם הנשמה נשארת בבחינת אור מקיף, ושורה מעל הגולגולת.

22 ומזה יובן ג"כ ברצון שהרצון אין בו גילוי התענוג בבחי' פנימי [פנימיות / פנימית] רק הוא בבחי' חיצוני

מכאן יובן גם לגבי הרצון: ברצון אין גילוי פנימי של התענוג; הוא נמצא בו רק בבחינת חיצונית,

כך גם ברצון העליון: התענוג אינו מתגלה בו בפנימיות, משום שהרצון עצמו חיצוני ביחס לתענוג.

אלא ששם שורה התענוג בבחי' השראה ומקיף בלבד נח"ר [נחת רוח] לפני שאמרתי כו' ועונג זה השורה ומקיף בבחי' רצון העליון ב"ה הוא הנמשך ע"י המצות:

אלא שהתענוג שורה שם בבחינת השראה ומקיף בלבד: "נחת רוח לפניי שאמרתי" וכו'. התענוג הזה, השורה ומקיף את בחינת הרצון העליון, ברוך הוא, הוא הנמשך באמצעות המצוות.

התענוג שורה על הרצון רק כהשראה ומקיף, "נחת רוח לפניי שאמרתי ונעשה רצוני". התענוג המקיף הזה הוא מה שהמצוות ממשיכות.

קטע 6 • 23

השופר

23 וכזה יובן ההפרש שבין מצות השופר שבר"ה [שבראש השנה] ובין מצות של כל השנה. כי הנה בר"ה [בראש

השנה] ועשיית [ועשרת ימי תשובה] דרשו⁵¹ ה' בהמצאו כתיב

בכך יובן ההבדל בין מצוות השופר בראש השנה לבין המצוות של כל השנה. על ראש השנה ועשרת ימי תשובה נאמר: "דרשו הוי' בהימצאו",

כעת אפשר להסביר את ההבדל בין השופר לבין שאר מצוות השנה. חז"ל פירשו את הפסוק בישעיהו "דרשו הוי' בהימצאו" כמתייחס לעשרת ימי תשובה, מראש השנה ועד יום הכיפורים.

שהוא זמן תיקון כל הפגמים וחסרונות⁵² שחיסר איזה מצוה או שקיצר בעבודתה ותיקון הפגמים והחסרונות לא די בהמשכה חיצונית כמו המשכת מצות של כל השנה שהן רצון העליון שהוא בבחי' חיצונית ואינו

שכן זהו הזמן לתיקון כל הפגמים והחסרונות — כאשר אדם החסיר מצווה מסוימת או לא קיים אותה כראוי. לתיקון הפגמים והחסרונות לא די בהמשכה חיצונית, כמו ההמשכה של מצוות כל השנה, שהן הרצון העליון, הנמצא בבחינת חיצונית, והוא

זוהי התקופה לתיקון כל פגם וחיסרון, בין אם מדובר במצווה שאדם החסיר ובין אם קיים אותה בלי די מסירות. תיקון כזה דורש יותר מהמשכה חיצונית, כמו זו של מצוות השנה, המגיעות רק לרצון העליון, לרובד חיצוני.

אלא כלי ומשכן להשראת עונג העליון ששורה ומקיף עליו מלמעלה וכנודע מענין נהר שנחרב ויבש שצריך לחפור בעומק יותר כו'

אלא כלי ומשכן להשראת התענוג העליון, השורה עליו ומקיפה אותו מלמעלה. וכידוע בעניין נהר שנחרב ויבש, שיש לחפור עמוק יותר וכו'.

הרצון הוא רק כלי שעליו שורה התענוג מלמעלה. בדומה לנהר שהתייבש, כדי להשיב את זרימת המים צריך לחפור עמוק יותר, עד למקור.

וע"ז באה מצות השופר גנוחי גנח וילולי יליל⁵³ לעורר י"ג מדות הרחמים שהן י"ד ת"ד [תיקוני דיקנא] מותרי מוחין ומוחין היינו בחי' פנימיות.

לשם כך באה מצוות השופר — "גנוחי גנח" ו"ילולי יליל" — כדי לעורר את שלוש־עשרה מידות הרחמים, שהן שלוש־עשר תיקוני דיקנא, מותרי המוחין; והמוחין הם בחינת פנימיות.

זהו תפקידו של השופר, שקולו הוא "גנוחי" ו"ילולי", כפי שהגמרא מתארת את התרועה. הוא מעורר את שלוש־עשרה מידות הרחמים, שעל פי הקבלה הן שלוש־עשר תיקוני דיקנא, הצומחים ממותרי המוחין; והמוחין הם פנימיות. בדפוס כתוב כאן י"ד, כלומר ארבע־עשר, אך כנראה זו טעות דפוס במקום י"ג, כפי שכתוב במשפט הבא.

הגם שהי"ג ת"ד [תיקוני דיקנא] הן המשכות⁵⁴ שנמשכו למטה מבחינת הגלגלתא מ"מ להיות שרשם מבחי' מוחין מו"ס [מוחא סתימאה] לכך הם תיקונין לתקן בחי' חיצונית הגלגלתא כי במו"ס [במוחא סתימאה] מלובש עונג העליון בבחינת פנימיות ולא בבחינת הארה בלבד כבמוחין שבראש.

אף ששלוש־עשר תיקוני דיקנא הם המשכות שנמשכו למטה מבחינת הגולגלתא, מכל מקום, מאחר ששורשם בבחינת המוחין שבמו"ס, הם תיקונים הבאים לתקן את בחינת חיצונית הגולגלתא. שהרי במו"ס התענוג העליון מלובש בפנימיות, ולא רק בבחינת הארה, כמו במוחין שבראש.

תיקוני הדיקנא נמשכים למטה מהגולגלתא, אך שורשם במוחין שבמו"ס, המוח הסתום, ולכן הם יכולים לתקן את הרובד החיצוני של הגולגלתא. במו"ס התענוג העליון מלובש בפנימיות, ולא רק כהארה.

כי המוחין שבראש עד"מ הן הבאין לידי גילוי שכל והכנה בטעם ודעת המושג ומובן ואין שם גילוי עונג כ"א בבחינת הארה בלבד שכשמשכיל על דבר נופל לו תענוג.

שכן המוחין שבראש, בדרך משל, הם אלה שמגיעים לגילוי של שכל והכנה, בטעם ודעת שאפשר לתפוס ולהבין; ואין שם גילוי של תענוג אלא כהארה בלבד: כשאדם משכיל בדבר כלשהו, נופל עליו תענוג.

בדרך משל, השכל הרגיל שבראש הוא המקום שבו מתגלים הבנה והגיון. שם התענוג הוא רק הארה — ההנאה שאדם חש כשהוא תופס רעיון.

משא"כ מו"ס [מוחא סתימאה] היא בחי' שתוק כך עלה במחשבה⁵⁵ שלא ניתנה להשכיל ולהשיג הטעם והדעת מחמת שהיא עצם אחד עם התענוג המלוכש בה

אבל מו"ס הוא בחינת "שתוק, כך עלה במחשבה", שאין אפשרות להבין ולהשיג אותה, או לתפוס את טעמה ודעתה, מפני שהיא מהות אחת עם התענוג המלוכש בה,

מו"ס דומה לתשובתו של ה' למשה בגמרא: "שתוק, כך עלה במחשבה" — חכמה שטעמיה אינם ניתנים להשגה, משום שהיא מהות אחת עם התענוג המלוכש בה.

ולא יפרדו [והתענוג ההוא הוא בבחינת פנימיות התענוג ועמ"שמוזה בביאור ע"פ אני⁵⁶ ה' אלקיכם דפי ציצית

ואינם נפרדים. [והתענוג ההוא הוא בבחינת פנימיות התענוג. ועיין במה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "אני הוי' אלקיכם" שבפרשת ציצית].

החכמה והתענוג אינם נפרדים זה מזה. כאן מתחילה הערה ארוכה בסוגריים מרובעים: תענוג זה הוא פנימיות התענוג, והקורא מופנה לביאור על הפסוק "אני הוי' אלקיכם" שבפרשת ציצית.

וגם יובן זה ע"ד מ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הק"ש [הקריאת שמע] פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו]⁵⁷ דפנימית אבא הוא חשוב כמו עתיק⁵⁸ כו' ע"ש.

והדברים יובנו גם על פי הכתוב בפרי עץ חיים, שער קריאת שמע, פרק ט"ו, שהפנימיות של אבא נחשבת כמו עתיק וכו'; עיינו שם.

ההערה משווה לפרי עץ חיים, שבו נאמר שהפנימיות של אבא (חכמה) נחשבת כמו עתיק, הדרגה הפנימית ביותר של כתר.

וכ"כ [וכן כתב] הרמ"ז [הרב משה זכות] פ' ואתחנן (בדף ר"ס ע"ב) ובהגהת מהר"ן [מהרבינו נסים] באוצ"ח [באוצרות חיים] (דל"ח ע"א) בדרוש עתיק איתא דהיינו

וכך כתב גם הרמ"ז על פרשת ואתחנן (בדף ר"ס ע"ב); ובהגהת מהר"ן באוצרות חיים (בדף ל"ח ע"א), בדרוש עתיק, נאמר שמשמעות הדבר היא

מובאים כאן סימוכין מדברי הרמ"ז על פרשת ואתחנן, ומהגהת באוצרות חיים, בדרוש עתיק, שבה נאמר שהכוונה היא לפנימיות עתיק.

כמו פנימית עתיק וכ"מ בפע"ח [כפרי עץ חיים] שם בהדיא⁵⁹ וכ"כ [וכמו כן] ג"כ הרמ"ז [הרב משה זכות] בפי' כי תצא (בדף רע"ו ע"ב)

כמו הפנימיות של עתיק; וכך עולה במפורש גם מפרי עץ חיים שם. וכך כתב גם הרמ"ז בפרשת כי תצא (בדף רע"ו ע"ב),

ההערה מציינת שפרי עץ חיים מורה על כך במפורש, ושהרמ"ז אומר זאת שוב בפרשת כי תצא.

בשם הפע"ח [הפרי עץ חיים] וכללי הח"ו [החס ושלום] סי' ס"ג דפנימית אבא הוא חשוב כפנימית דעתיק ע"ש ובפי' בא (ד"מ) בד"ה זמין איהו ובתוך פנימיותו כו'

בשם פרי עץ חיים וכללי הרח"ו, סימן ס"ג, שהפנימיות של אבא נחשבת כמו הפנימיות של עתיק; עיינו שם. וכן בפרשת בא (דף מ'), על הקטע הפותח "זמין איהו", ובתוך פנימיותו וכו'.

הרמ"ז מביא זאת שם בשם פרי עץ חיים וכללי רבי חיים ויטאל, סימן ס"ג: הפנימיות של אבא נחשבת כמו הפנימיות של עתיק. הפניה נוספת היא לזוהר על פרשת בא.

וי"ל [ויש לומר] דכש"כ [דכל שכן] מו"ס [מוחא סתימאה] מקור ושרש דבחי' אבא שע"ז איתא באדר"ז [באדרא זוטא] (דרי"צ ריש ע"א) והאי עדן דהיינו אבא אתמשך מעדן עילאה סתימאה דכל סתימין⁶⁰ ע"ש.

ויש לומר שמכל שכן מוחא סתימאה, המקור והשורש של בחינת אבא, שעליו נאמר באדרא זוטא (בתחילת דף ר"צ ע"א): "ועדן זה" — כלומר אבא — "נמשך מעדן העליון, הסתום מכל הסתומים"; עיינו שם.

אם הפנימיות של אבא היא כמו עתיק, קל וחומר שמוחא סתימאה, המקור של אבא, כך. באדרא זוטא נאמר ש"עדן זה, אבא, נמשך מ"עדן העליון, הסתום מכל הסתומים".

ולכן המשכה זו היא למעלה מההמשכה שע"י המצות של לכ השנה שהוא מבחי' א"א גולגלתא כו' ולכן המשכה זו היא למעלה מההמשכה שעל ידי המצוות של כל השנה, שהיא מבחינת אריך אנפין, הגולגולתא וכו',

לכן ההמשכה שעל ידי השופר גבוהה מזו של המצוות במשך השנה, שמקורה רק בגולגולתא של אריך אנפין, הדרגה החיצונית של כתר.

כנ"ל [והמשכת ענג זה נמשך בר"ה [בראש השנה] ע"י השופר גנוחי גנח וילולי יליל ומחמת זה נמשך תיקון כל הפגמים בעשיית [בעשרת ימי תשובה] הבאים אחר ר"ה [ראש השנה].

כאמור לעיל]. והמשכת תענוג זה נמשכת בראש השנה באמצעות השופר, "גנוחי גנח וילולי יליל"; ומשום כך נמשכת בעשרת ימי תשובה, הבאים לאחר ראש השנה, התיקון של כל הפגמים.

כאן מסתיימת ההערה. בראש השנה נמשך התענוג הפנימי הזה באמצעות הגניחות והיללות של השופר, ועל ידו נמשך בעשרת ימי תשובה שלאחריו תיקון כל הפגמים.

ולכן בשופר יש חרדה כי המשכה זו היא ממו"ס [ממוחא סתימאה] אשר שם נמשך גבורות דעתיק ומתלבשות במו"ס [במוחא סתימאה] כנודע:⁶¹

ולכן יש חרדה בשופר, כי המשכה זו היא ממוחא סתימאה, שבו נמשכות הגבורות של עתיק ומתלבשות במוחא סתימאה, כידוע.

לכן השופר מעורר חרדה: ההמשכה שלו באה ממוחא סתימאה, שבו נמשכות הגבורות, כוחות הריסון, של עתיק ומתלבשות.

קטע 7 • 24-25

ביאור הפסוק

24 ד ועתה נבא לביאור הפסוקים שוש אשיש בהוי"י.^{62, 63} היינו המשכת עונג העליון מרצון למלי שנמשך דרך

ד. כעת נעבור לביאור הפסוקים. "אשיש מאוד בהוי"י": זוהי המשכת התענוג העליון מן הרצון אל מלכות, הנמשכת באמצעות

הסעיף הרביעי מבאר את הפסוקים. "אשיש מאוד בהוי"י" היא המשכת התענוג העליון מן הרצון (כתר) אל מלכות, באמצעות שם הוי"י.

בחי הוי"י שהן י"ס [י' ספירות] דאצילות [וע' באד"ר [באדרא רבא] דקל"ג א' וע' עוד בזהר תרומה דקל"ז א' גבי ישיש מסטרא דאור קדמאה דלא אשתכח ביה דינא כלל].⁶⁴

בחינת הוי"י, שהן עשר הספירות שבעולם האצילות. [ראו באדרא רבא, דף קל"ג ע"א; וראו עוד בזהר, תרומה, דף קל"ז ע"א, בעניין "ישיש": מצד האור הקדמון, שאין בו דין כלל].

הוי"י כאן פירושו עשר הספירות שבאצילות. ההערה שבסוגריים מפנה לאדרא רבא ולזהר על פרשת תרומה, הקושר את המילה "ישיש" לאור הקדמון, שאין בו דין כלל.

תגל נפשי באלקי היא בחי השופר שהוא בחי אלקי בחי גבורות וצמצומים שהמשכות פנימי [פנימיות / פנימיות] הן בגבורות וצמצומים וגבורתך ידברו⁶⁵ [ועמ"ש מזה בביאור ע"פ קול דודי⁶⁶ כו' כו']

"תגל נפשי באלקי" — זו בחינת השופר, שהיא בחינת "אלקי", בחינת גבורות וצמצומים; שהרי ההמשכות הפנימיות נעשות באמצעות גבורות וצמצומים, ככתוב: "וגבורתך ידברו". [ועיינו כמה שנכתב על כך בביאור הפסוק "קול דודי" וכו',

"תגל נפשי באלקי" מתייחס לשופר. "אלקי" היא בחינת הגבורות והצמצומים, וההמשכות הפנימיות נעשות דווקא באמצעות צמצומים כאלה, ככתוב: "וגבורתך ידברו".

גבי פסח בענין מאי פירות מצות וע' בזהר ח"ג [חלק ג'] דרל"ט סע"א [סוף עמוד א] וע"ב ודרס"ז ב' כי הלבישני בגדי ישע.

בענין פסח, בענין "מה הם פירות המצוות?"; וראו בזהר, חלק ג, דף רל"ט ע"א בסופו וע"ב, ודף רס"ז ע"ב. כי הלבישני בגדי ישע.

ההערה שבסוגריים מפנה לביאור "קול דודי" בענין פסח ו"פירות המצוות", וכן למקומות בזהר. לאחר מכן הפסוק ממשיך: "כי הלבישני בגדי ישע".

פי' ישע ש"ע [ש"ע (370)] נהורין בתוס' [בתוספת] יו"ד המורה על העתיד דהיינו ש"ע [ש"ע (370)] נהורין שיהי' [שיהיה] לעתיד לימות המשיח כי יש כמה בחי' בש"ע [בש"ע (370)] נהורין כו'

פירוש "ישע": ש"ע נהורין, בתוספת יו"ד המורה על העתיד. כלומר, ש"ע הנהורין שיהיו לעתיד לבוא, בימות המשיח; שהרי יש כמה בחינות בש"ע הנהורין וכו'.

את המילה "ישע" קוראים כש"ע, כלומר 370, בתוספת יו"ד. ש"ע הנהורין הם מדרגה נעלית בקבלה, והיו"ד, המציינת את לשון העתיד, רומזת לש"ע הנהורין שיאירו בימות המשיח.

[ע'י] בפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] בזהר ר"פ שמיני ובפ' בראשית על דף ד' וסע"ב [וסוף עמוד ב] בההיא שעתא ארח כו' ועמ"ש בדי"ה בכ"ה בכסליו⁶⁷ בענין וכובע ישועה בראשו⁶⁸ באגה"ק [באגרת הקודש] ע"פ וילבש צדקה^{69, 70} כו']

[ראו בפירוש הרמ"ז לזהר, בתחילת פרשת שמיני, ובפרשת בראשית על דף ד' ע"ב, בענין "בההיא שעתא ארח" וכו'; וראו מה שנכתב בדרוש המתחיל "בכ"ה בכסליו" בענין "וכובע ישועה בראשו"; ובאגרת הקודש על הפסוק "וילבש צדקה" וכו'.]

ההערה שבסוגריים מפנה לפירוש הרמ"ז על הזהר, וכן לדרוש על כ"ה בכסלו ולאגרת הקודש, העוסקים ב"וכובע ישועה בראשו" וב"וילבש צדקה".

וש"ע [וש"ע (370)] נהורין אלו הן למעלה מעלה מן ההשתלשלות ותרגום של וישע ה' אל הבל⁷¹ והוה רעוא מן קדם⁷² ה'.

וש"ע הנהורין האלה נעלים ביותר מן ההשתלשלות. את "וישע ה' אל הבל" מתרגם התרגום: "והוה רעוא מן קדם ה'".

ש"ע הנהורין האלה נעלים בהרבה מן ההשתלשלות. אונקלוס מתרגם את "וישע ה' אל הבל" כ"והוה רעוא מן קדם ה'", ובכך קושר את "ישע" ל"רעוא", כלומר לרצון.

רעוא בחי רצון העליון והלבישני להמשיך את נפש האדם ג"כ למעלה מן ההשתלשלות ומעיל צדקה יעטני. מעיל הוא לבוש כמו שאר לבושים אלא שבשוליו יש זגין ורמונים להשמיע קול.

"רעוא" היא בחינת הרצון העליון. "והלבישני" — להמשיך גם את נפש האדם למעלה מן ההשתלשלות. "ומעיל צדקה יעטני". מעיל הוא לבוש כמו שאר הלבושים, אלא שבשוליו יש פעמונים ורימונים להשמיע קול.

"רעוא" הוא הרצון העליון, ולכן "והלבישני" פירושו להמשיך גם את נפש האדם למעלה מן ההשתלשלות. הביטוי הבא, "ומעיל צדקה יעטני", מובא כאן: מעיל הוא לבוש כמו כל לבוש אחר, אך כמו מעילו של הכהן הגדול, בשוליו יש פעמונים ורימונים המשמיעים קול.

25 וכך הצדקה היא בחינת לבוש כמו שאר מצות שהם⁷³ בחינת לבושים אלא שמעלה זו יתירה בצדקה

כך גם צדקה היא בחינת לבוש, כמו שאר המצוות שהן בחינת לבושים; אלא שיש בצדקה מעלה נוספת זו,

צדקה יוצרת לנשמה "לבוש", כמו כל מצווה, אך יש בה מעלה נוספת, ולכן הפסוק מכנה אותה מעיל.

שהיא מהדברים שאוכלים פירותיהן בעולם הזה ג"כ והן בחינת זגים ורמונים כו' והטעם כי נעוץ תחלתן בסופן^{74.75} דווקא והיינו בצדקה שהיא במלי.

שהיא מן הדברים שאוכלים את פירותיהם גם בעולם הזה, והם בחינת הזגים והרימונים וכו'. הטעם לכך הוא ש"נעוץ תחלתן בסופן" דווקא, כלומר בצדקה, שהיא במלכות.

צדקה נמנית עם המעשים שאדם נהנה מפירותיהם גם בעולם הזה, ופירות אלה הם "הפעמונים והרימונים" שבשולי המעיל. הטעם לכך הוא שצדקה שייכת למלכות, הספירה האחרונה, וכמאמר ספר יצירה, ההתחלה נעוצה בסוף.

וגם להיות כי המלי היא בחי' דל דלית לה מגרמה כלום והחיות הנמשך בה בבחינת גילוי היא בחי' השמעת קול ההמשכה שאפי' [שאפילו] במקום דלית מגרמה כלום נמשך חיות [ועי' בזהר פ' פקודי (דרל"א ע"א)]

ועוד, מכיוון שמלכות היא בחינת דל, שאין לה משלה כלום, החיות הנמשכת בה בגילוי היא בבחינת השמעת קול ההמשכה, המודיע שגם במקום שאין לו משלו כלום נמשכת חיות. [ועיינו בזהר, פרשת פקודי (דף רל"א ע"א),

מלכות היא "דל", שאין לה דבר משל עצמה, ולכן החיות המתגלית בה דומה לקול המודיע על ההמשכה: גם במקום שאין בו דבר, זורמת חיות. ההערה שבסוגריים המרובעים פותחת בדברי הזהר על "ונשמע קולו".

מענין ונשמע קולו^{76.77.78} כו' ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם ובזהר בראשית (דף נ' ע"ב) ובפ' ויגש (דר"ט סע"ב [סוף עמוד ב] ודר"ט [ודרכינו יצחק] ריש ע"א) ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם.

בעניין "ונשמע קולו" וכו', ובמק"מ שם; ובזהר, בראשית (דף נ' ע"ב), ובפרשת ויגש (דף ר"ט ע"ב וראש דף ר"י), ובמק"מ שם.]

ההערה מפנה למקומות נוספים בזהר העוסקים בקול הנשמע, ולפירוש מקדש מלך עליהם.

ועייל [ועוד יש לומר] בעבודה ענין בגדי ישע ומעיל צדקה הם ב' בחי' לבושים המבואר במ"א בפסוק כבס ביין לבושו⁷⁹ ובדם ענבים סותה⁸⁰.

ועוד אפשר לומר בעבודת ה', ש"בגדי ישע" ו"מעיל צדקה" הם שתי בחינות לבושים המבוארות במקום אחר על הפסוק "כיבס ביין לבושו ובדם ענבים סותה":

הטקסט מציע פירוש נוסף, בתחום עבודת ה': "בגדי ישע" ו"מעיל צדקה" הם שני סוגי הלבושים המבוארים במקום אחר על הפסוק "כיבס ביין לבושו ובדם ענבים סותה".

דהיינו לבושי המדות של הנפש שנק' לבושי הגוף ולבושי הג"ר [הג' ראשונות] ראייה ושמיעה לאסתכלא ביקרא כו'

כלומר, לבושי המדות של הנפש, הנקראים לבושי הגוף, ולבושי הג"ר — ראייה ושמיעה, "לאסתכלא ביקרא" וכו'.

סוג אחד הוא לבושי המדות של הנפש, הנקראים לבושי הגוף; הסוג האחר הוא לבושי השכל, שלוש הספירות הראשונות, כגון ראייה ושמיעה, שנועדו "להביט בכבוד".

וכן מבואר בזוהר פ' יתרו (דף צ"ע"ב) מהו בגדי ישע כו' ישע אסתכלותא הוא.⁸¹

וכך מבואר בזוהר, פרשת יתרו (דף צ"ע"ב): "מהו בגדי ישע" וכו' — "ישע, אסתכלותא הוא".

זהו מסביר באותו אופן את "בגדי ישע", ואומר שישע פירושו הסתכלות.

וזהו הנמשך ע"י התשובה שעיי' תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדי ישע לבושי הראש וכענין

וזהו הנמשך על ידי תשובה, שעל ידה "תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדי ישע" — לבושי הראש, וכענין

לבושי הראש האלה נמשכים באמצעות תשובה: על ידה "תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדי ישע".

וכובע ישועה בראשו⁸² ועיי' קיום שאר המצוות נמשך בחי' לבושי הגוף וזהו ענין ומעיל צדקה כו' ועי' מזה בד"ה אסרי לגפן⁸³ כחתן יכהן פאר.⁸⁴

"וכובע ישועה בראשו". וקיום שאר המצוות ממשיך את בחינת לבושי הגוף, וזהו ענין "ומעיל צדקה" וכו'. ועיינו בזה במאמר המתחיל "אסרי לגפן" "כחתן יכהן פאר":

הם כמו "כובע ישועה בראשו", ואילו שאר המצוות ממשיכות את לבושי הגוף, את "מעיל הצדקה". אחר כך ממשיך הפסוק: "כחתן מתעטר בפאר".

היינו ת"ת [תפארת] דאימא שנעשה כתר לז"א⁸⁵ [ויסוד דאימא מסתיים בחזה דז"א שהוא ת"ת [תפארת] דז"א] יכהן היינו המשכת החסדים שהיא תורה שבכתב כו'

זהו תפארת דאימא, שנעשית כתר לז"א [ויסוד דאימא מסתיים בחזה דז"א, שהוא תפארת דז"א]. "יכהן" פירושו המשכת החסדים, שהיא התורה שבכתב וכו',

ה"פאר" הוא תפארת דאימא (בינה), שנעשית כתר לז"א; בהערה שבסוגריים נאמר שיסוד דאימא מסתיים בחזה דז"א. "יכהן", מלשון כהן, פירושו המשכת החסדים, שהם התורה שבכתב.

בבחי' פני מית [ועמ"ש עוד מענין כחתן יכהן פאר בפי' צו בד"ה להבין ענין משמח חתן כו'] וככלה תעדה כליה⁸⁶ תתעדה בכליה לא נאמר

בבחינה פנימית. [ועיינו עוד בענין "כחתן יכהן פאר" בפרשת צו, במאמר המתחיל "להבין ענין משמח חתן" וכו']. "וככלה תעדה כליה": לא נאמר "תתעדה בכליה",

המשכה זו היא בפנימיות. לאחר הפניה למאמר על "משמח חתן" בפרשת צו, המאמר מדייק במילים הבאות: הפסוק אינו אומר "תתעדה בכליה", כלומר שהכלה תתקשט בכליה.

אלא תעדה כליה כי כליה הם הצדיקים^{87,88} [עי' [עיינ'] בזהר פי' בלק דקצ"ט ע"ב ועי' בזהר ויחי דרמ"ו סע"ב [סוף עמוד ב] ודרמ"ב ע"א ובפי' פקודי דרל"ח ע"א]

אלא "תעדה כליה", משום ש"כליה" הם הצדיקים [עיינו בזהר, פרשת בלק, דף קצ"ט ע"ב; וכן בזהר, ויחי, סוף דף רמ"ו ע"ב ודף רמ"ב ע"א, ובפרשת פקודי, דף רל"ח ע"א],

נאמר "תעדה כליה", כלומר שתעטר את כליה; כלים אלה הם הצדיקים. בהערה מובאים מקורות בזהר לענין זה.

כמו האבות הן הן המרכבה^{89,90} בבחי' ביטול אליו ית' והם כלים ומשכן לשכינה השורה עליהם והכלה היא השכינה שתעדה אותם בעטרות שצדיקים יושבין בג"ע [בגן עדן] ועטרותיהן בראשיהן⁹¹

כמו האבות, שהם עצמם המרכבה, כביטול אליו ית'; והם כלים ומשכן לשכינה השורה עליהם. והכלה היא השכינה, שתעטר אותם בעטרות, שכן "צדיקים יושבים" בגן עדן "ועטרותיהם בראשיהם",

בדומה לאבות, שהם "מרכבתו" של ה', הצדיקים מסורים לו לחלוטין ונעשים כלים שעליהם שורה השכינה. הכלה היא השכינה, והיא מעטרת אותם בעטרות, כפי שמתואר בתלמוד שהצדיקים בעולם הבא יושבים ועטרותיהם בראשיהם.

והיינו בחיי מקיפים [ועמ"ש בד"ה אלה פקודי בענין משכן העדות] והכוונה שכמו החתן יכהן פאר המשכת פנימית בעסק התורה והכלה תעדה כליה בבחי' המצות במקיפים.

וזהו בחינת המקיפים [ועיינו במאמר המתחיל "אלה פקודי" בעניין "משכן העדות"]. הכוונה היא שכשם ש"החתן יכהן פאר" — המשכה פנימית באמצעות העיסוק בתורה — כך "הכלה תעדה כליה" בבחינת המצוות, באמצעות מקיפים.

העטרות האלה הן אורות מקיפים. לכן קישוטו של החתן הוא המשכה פנימית באמצעות לימוד התורה, ואילו קישוט כליה של הכלה הוא האור המקיף הנמשך באמצעות המצוות.

כן שוש אשיש בהוי' המשכת עונג העליון להיות תגל נפשי באלקי בחי' פנימית.^{92, 93}

כך גם "שוש אשיש בהוי'" הוא המשכת התענוג העליון, כדי ש"תגל נפשי באלקי" — הבחינה הפנימית.

אותו מבנה מופיע גם בתחילת הפסוק: "שוש אשיש בהוי'" ממשיך את התענוג העליון, כדי שתתקיים "תגל נפשי באלקי" — הבחינה הפנימית.

קטע 8 • 261-30

הגילוי לעתיד לבוא

26 וכי הלבישני בגדי ישע⁹⁴ בבחי' מקיפים דלעתיד והכל מבחי' ענג העליון כנ"ל [והיינו שיש כמה בחי' זו למעלה מזו במדרגת הלבושים הנעשים ממעשה המצות וכמ"ש בד"ה ועשית בגדי קדש כו'.

ו"כי הוא הלבישני בגדי ישועה" — בבחינת המקיפים שלעתיד לבוא; והכול מבחינת העונג העליון, כנזכר לעיל. [כלומר, יש כמה בחינות, זו למעלה מזו, במדרגת הלבושים הנעשים מקיום המצוות, כמו שכתוב במאמר המתחיל "ועשית בגדי קודש" וכו'.

"כי הוא הלבישני בגדי ישועה" מתייחס לאורות המקיפים שלעתיד לבוא, שגם הם נמשכים מן העונג העליון. כאן מתחילה הערת סוגריים: הלבושים הנעשים מן המצוות מופיעים במדרגות רבות, זו למעלה מזו, כמבואר במאמר על "ועשית בגדי קודש".

וכן בבחי' פנימיות הנמשך ע"י עסק התורה ועמ"ש בביאור ע"פ אני הוי' אלקיכם דפי' ציצית בענין בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה⁹⁵ כו' ע"ש.

וכך גם בבחינת הפנימיות הנמשכת על ידי העיסוק בתורה; וראו מה שכתוב בביאור על הפסוק "אני הוי' אלקיכם" שבפרשת ציצית, בעניין "חפצו בתורת הוי' ובתורתו יהגה" וכו'; עיינו שם.

כך גם לגבי האור הפנימי הנמשך באמצעות לימוד התורה; ההפניה היא לביאור על "אני הוי' אלקיכם" שבפרשת ציצית, בעניין "חפצו בתורת הוי' ובתורתו יהגה".

27 ועכשיו ההמשכה בגי'ע [בגן עדן] ע"י התורה ומצות פנימיים ומקיפים הוא מבחי' זי"נ [זעיר אנפין ונוקבא] דאצי' שזהו ענין כחתן כו' וככלה תעדה כו'.

כעת, ההמשכה בגן עדן באמצעות התורה והמצוות, [אורות] פנימיים ומקיפים, היא מבחינת ז"א ונוקבא דאצילות; וזהו ענין "כחתן" וכו', "וככלה תעדה" וכו'.

כעת, האור הנמשך לגן עדן באמצעות התורה, שהיא אור פנימי, והמצוות, שהן אור מקיף, בא מז"א ונוקבא דאצילות — ה"חתן" וה"כלה" שבפסוק.

ולעתיד יומשך המשכת פנימי' [פנימיות / פנימית] מבחי' מו"ס [מוחא סתימאה] דעתיקא ומקיפים דכתר דא"א ועי"אמר שוש אשיש כו' תגל נפשי כו' כי הלבישני⁹⁶ כו' כני"ל.

אבל לעתיד לבוא תימשך המשכה פנימית מבחינת מוחא סתימאה דעתיקא, ואורות מקיפים מכתר דאריך אנפין. ועל כך נאמר: "שוש אשיש" וכו', "תגל נפשי" וכו', "כי הלבישני" וכו', כנזכר לעיל.

לעתיד לבוא יבוא האור הפנימי ממוחא סתימאה דעתיק, והאור המקיף מכתר דאריך אנפין. הגילוי העתידי הזה מתואר במילים "שוש אשיש... תגל נפשי... כי הלבישני".

28 ועמ"ש במ"א בביאור ע"פ כי על כל כבוד חופה דלשם נתבאר פי' וענין שת"ת [שתפארת] דאימא נעשה כתר לז"א ושעדי"ז יש בחי' עליונה יותר הנמשך מכתר ומו"ס [ומוחא סתימאה]

ועיינו במה שנכתב במקום אחר, בביאור הפסוק "כי על כל כבוד חופה", שבו מבוארים פירושו ותוכנו של הענין שתפארת דאימא נעשית כתר לז"א, ושכדומה לכך יש בחינה עליונה יותר, הנמשכת מכתר וממוחא סתימאה;

מאמר אחר, על הפסוק "כי על כל כבוד חופה", מסביר כיצד תפארת דאימא נעשית כתר לז"א, וכיצד נמשכת בחינה דומה אך עליונה יותר מכתר וממוחא סתימאה.

וזהו ענין שוש כו' ותגל כו' כחתן⁹⁷ כו' ועמ"ש במ"א בביאור ע"פ ונאווה כו' כיריעות שלמה.

וזהו ענין "שוש" וכו', "ותגל" וכו', "כחתן" וכו'. ועיינו במה שנכתב במקום אחר, בביאור הפסוק "ונאווה" וכו', "כיריעות שלמה".

בחינה עליונה זו היא ענין "שוש... ותגל... כחתן". כמו כן, הקורא מופנה לביאור הפסוקים "ונאווה... כיריעות שלמה".

29 וביאור הענין דהנה מבואר במ"א בד"ה שיר השירים. בפ"י מזהלות חתנים לשון רבים כי הנה התורה נק' חתן וכדי להיות המשכת אור א"ס ב"ה בתורה שלפנינו יש דרך כלל ב' בחי' חות דרגא כו' ע"ש באריכות.

ביאור העניין: במקום אחר הוסבר, במאמר המתחיל "שיר השירים", פירוש הביטוי "צהלת חתנים" בלשון רבים: התורה נקראת חתן, וכדי שתימשך אור אין סוף ברוך הוא אל התורה שלפנינו, יש בכללות שתי בחינות של "חות דרגא" — ירידה מדרגה, וכו'; עיינו שם בהרחבה.

המאמר על "שיר השירים" מסביר את לשון הרבים בביטוי "צהלת חתנים": התורה נקראת חתן, וכדי שאור אין סוף יימשך אל התורה שאנו לומדים, יש בכללות שתי "ירידות מדרגה" — "חות דרגא".

אכן לעתיד יהיה הגילוי למטה כמו למעלה נמצא שבחי' חות דרגא הא' יתגלה ג"כ למטה ממש. אולם לעתיד לבוא תהיה ההתגלות למטה כפי שהיא למעלה; מכאן שגם הבחינה הראשונה של "חות דרגא" תתגלה למטה ממש.

לעתיד לבוא ההתגלות למטה תהיה כפי שהיא למעלה, ולכן גם הירידה הראשונה, העליונה יותר, תתגלה כאן למטה.

30 וזהו ענין וארשת'ך לי⁹⁸ וכמ"ש מזה בפ' במדבר. ונתבאר מזה לקמן סד"ה להבין מ"ש ביום השמיני עצרת ועד"ז יובן פי' שוש אשיש בהוי' כו'

וזהו פירוש "וארשת'ך לי", כפי שנכתב על כך בפרשת במדבר; והעניין מתבאר בהמשך, בסוף המאמר הפותח במילים "להבין מה שכתוב ביום השמיני עצרת". ועל דרך זו יובן גם פירוש "שוש אשיש בהוי'" וכו',

זהו פירוש הבטחתו של הושע "וארשת'ך לי", המבוארת בפרשת במדבר ובהמשך, בסוף המאמר העוסק בפסוק "ביום השמיני עצרת". גם את הפסוק "שוש אשיש" יש להבין באותו אופן.

כחתן יכהן כו' ופי' שעכשיו ההמשכה למטה בעלמא דאתגליא הוא מבחי' ז"א דאצי' שנק' חתן חות דרגא.⁹⁹

"כחתן יכהן" וכו'. הכוונה היא שכעת ההמשכה למטה, בעולם הגלוי (עלמא דאתגליא), היא מבחינת ז"א דאצילות, הנקרא חתן — "חות דרגא", כלומר יורד מדרגה.

כעת ההמשכה אל העולם הגלוי באה מז"א דאצילות, הנקרא חתן, זה ש"יורד מדרגה" ("חות דרגא").

והוא ירידה הב' ולעתיד יהיה הגילוי גם למטה מבחי' כתר המחבר וממשיך א"ס ב"ה אל הנאצלים שזהו ירידה הא' להיות ראשית האצילות כו'

וזוהי הירידה השנייה. אבל לעתיד לבוא תהיה התגלות גם למטה מבחינת כתר, המחבר וממשיך את אין סוף, ברוך הוא, אל הנאצלים; וזוהי הירידה הראשונה, להיות ראשית האצילות וכו';

זוהי הירידה השנייה. לעתיד לבוא תימשך ההתגלות למטה אף מבחינת כתר, המחבר את אין סוף אל הנאצלים; זוהי הירידה הראשונה, שממנה נעשית ראשית האצילות עצמה.

שגילוי זה ממש בעצמו יהיה למטה וז"ש [וזהו שכתוב] בזהר ח"ג [חלק ג'] (דקל"ג א') שוש אשיש בהוי' בעתיק יומין אתמר.¹⁰⁰

והתגלות זו עצמה ממש תהיה למטה. ועל כך נאמר בזהר חלק ג' (דף קל"ג ע"א): "שוש אשיש בהוי'" נאמר על עתיק יומין.

התגלות זו עצמה ממש תהיה למטה. משום כך אומר הזהר שהפסוק "שוש אשיש בהוי'" נאמר על עתיק יומין.

שהוא בחי' המרום לבדו המתנשא מימות עולם.¹⁰¹ שגילוי זה יהיה גם למטה. ועד"ז יובן ענין וככלה תעדה כליה.¹⁰²

שהוא בחינת "המרום לבדו, המתנשא מימות עולם"; התגלות זו תהיה גם למטה. ועל דרך זו יובן ענין "וככלה תעדה כליה".

עתיק יומין הוא הבחינה המתוארת בברכת השחר שלפני קריאת שמע כ"המרום לבדו... המתנשא מימות עולם", ולעתיד לבוא היא תתגלה גם למטה. גם את "וככלה תעדה כליה" יש להבין באותו אופן.

וזוהו ענין ביום ההוא¹⁰³ יהי"ה שגם בחי'¹⁰⁴ ו"ה יהיו בבחי' י"ה. ועמ"ש בד"ה והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כו' ועמ"ש ע"פ כמשוש חתן כו']:

וזוהו ענין "ביום ההוא יהיה": שגם בחינת ו"ה תהיה בבחינת י"ה. ועיין כמה שכתוב במאמר הפותח "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים" וכו', וכן כמה שכתוב על הפסוק "כמשוש חתן" וכו'.

זהו פירוש הפסוק של זכריה "ביום ההוא יהיה": המילה "יהיה" נכתבת בשתי אותיות י"ה, לרמז שגם ו"ה, האותיות התחתונות של השם, יעלו למדרגת י"ה. ההערה שבסוגריים המרובעים מסתיימת בשתי הפניות נוספות.

בעבודה

מצווה ממשיכה את רצונו ואת תענוגו של ה' רק כאשר מקיימים אותה כציווי המלך: אפילו את קריאת שמע, שמילותיה אמת מצד עצמן, צריך לומר כדי לקיים את ציווי ולעשות את רצונו, ובלי הכוונה הזאת אין נמשכת כלום. כדי לתקן את מה שהחסיר אדם, או עשה בלי מסירות מספקת, לא די בהמשכה החיצונית של מצוות השנה: בעשרת ימי תשובה צריך להגיע עמוק יותר, באמצעות האנחה והיכבה שבשופר ובאמצעות תשובה, הממשיכה את לבושי הראש. וצדקה היא לבוש שפירותיו מורגשים אפילו בעולם הזה.

שאלות לשיחה

1. אם סובב נמצא כאן ורק נסתר, באיזה מובן הוא "למעלה" מממלא? כיצד הדוגמאות של המוח ושל הכתיבה מסבירות צמצומים רבים כל כך במקום אחד?
2. מדוע הגולגולת, כלומר הרצון וכתר, נחשבת למעלה מן המוח, כלומר חכמה, אף שהמוח חיוני יותר לחיים?
3. מדוע צריך לומר אפילו את קריאת שמע, שמילותיה אמת מצד עצמן, כציווי המלך?
4. מה יכולות האנחה והיכבה שבשופר לפעול שמצוות השנה כולה אינן יכולות לפעול, ומדוע השופר מביא לידי רעד?
5. כיצד דורש המאמר את החתן ואת הכלה שבפסוק בישעיהו, בזמן הזה ולעתיד לבוא?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 ביאור ע"פ שוש אישי

אור התורה של הצמח צדק על נצבים עוסק בביאור זה על הפסוק "שוש אישי". ההערה מפנה גם למאמר שם שפותח במילים "מה שכתוב בביאור דשוש אישי", כלומר למאמר זה עצמו.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פי' נצבים ע' ארעג. וראה שם ע' אירסב ד"ה מ"ש בביאור דשוש אישי. מאמרי אדה"א כאן ע' תתנח שמיוסד על מאמר זה. וראה שם ע' תתעו.

2 שוש אישי

"אשיש בהו" שמחה רבה; נפשי תגיל באלקי, כי הלבשיני בגדי ישע, מעיל צדקה יעטני; כחתן יכהן פאר, וככלה תעדה כליה". המאמר כולו מבאר את הפסוק הזה, שהוא קורא אותו ביטוי אחר ביטוי בסעיף 4.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י'

שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ בְּהִי תִגַּל נַפְשִׁי בְּאַלְקִי כִּי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כַּחַתָּן יִכְהֶן פֶּאֶר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

3 אין פירושו שסובב ומקיף מלמעלה

ההערה מצטטת את התניא, פרק 48: "מושג המקום אינו שייך כלל בעניינים רוחניים". משום כך אי אפשר להבין את סובב כאור המקיף את העולמות מלמעלה.

הערת קה"ת

כי לא שייך כלל בחי' מקום ברוחניות — תניא פרק מח (סח, א). וראה בליקוט פירושים ומ"מ — חיתריק שם.

4 מבשרי אחזה

"ואחרי שעורי יוסר, זאת; ומבשרי אחזה בחי". החסידות רואה בכך רשות להבין את האלוקות דרך המבנה של האדם, והמאמר פותח באמצעות פסוק זה את המשל שלו.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחַר עוֹרִי נִקְפֹּי־זֹאת וּמִבְשָׁרִי אֲחִזָּה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יט, כו.

פסוקה 3

5 והכל במקום א' הוא המוח

ההערה מביאה את דברי הרבי הרש"ב: הרצון השוכן במוח לצד השכל הוא הרצון הבא בעקבות השכל. הוא החיות של המדות ויכול לגבור עליהן,

למשל כשאדם נושא כאב לשם ריפוי, או נהנה מתענית משום שהיא מתקנת את הנפש.

הערת קה"ת

"גרי' דהכוונה שם [בלקו"ת] על הרצון שהוא פנימי המדות ויכול להיות גם היפך המדות שבלב הטבעיים רק מפני חיוב השכל כו'. וכמו להושיט רגלו במים חמים ביותר לצורך רפואה כו'. או שמצטער מדבר תענוג מפני ידיעתו שאצ"ל כן כו'. וכן להתענג בדבר צער כמו בתענית וסיגופים שהם תיקון לנפשו כו', שכו"ז הוא מן הרצון שע"פ השכל והוא חיות המדות כו' וכמ"ש בלק"ת ד"ה בהעלותך האי' ומבוא' במ"א" — המשך תער"ב פרק קסח.

6 והשתלשלות מעילה לעילה במקום א'

ההערה מפנה לחיבורו העיוני של הצמח צדק בעניין השתלשלות מעילה לעילה במקום אחד.

הערת קה"ת

ראה ספר החקירה פ, א.

פסוקה 5

7 "דרך החיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה". המאמר שואל את מילות הפסוק: מי שמבין יכול להחיל את המשל על למעלה.

Proverbs 15:24 משלי ט"ו:כ"ד

אֲרֶחַ חַיִּים לְמַעַלָּה לְמִשְׁכִּיל לְמַעַן סוֹר מִשְׁאוּל מִטָּה:

The path of life goeth upward for the wise, that he may depart from the nether-world beneath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 ע"פ משל אחר מכח השכל המתלבש במעשה

ההערה מפנה לשם לדיון נוסף במשל זה — כוח השכל המתלבש במעשה, כגון כתיבה.

הערת קה"ת

ראה גם סה"מ תש"ח ע' 97.

פסוקה 8

9 אב המכה את בנו

הערת קה"ת מפנה לProverbs 13:24 למילים האלה.

Proverbs 13:24 משלי י"ג:כ"ד

חֹשֶׁךְ שִׁבְטוֹ שׁוֹאֵב בְּנוֹ וְאַהֲבֹהוּ שֶׁהָרָו מוֹסֵר:

He that spareth his rod hateth his son; But he that loveth him chasteneth him betimes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה משלי יג, כד.

פסוקה 9

10 הצמצום ומקום פנוי

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה ע"ח דרוש עגולים ויושר ענף ב.

פסוקה 12

16 בד"ה שחורה אני

המאמר מבאר את "שחורה אני ונאווה": באמצעות ה"שחרות" שבקיום מצוות לא תעשה, יתגלה לעתיד האור שסובב כל עלמין, שלמעלה מגבולות העולמות. הדבר תומך בנקודה כאן: אור זה נסתר כעת, אך אינו נעדר.

Song of Songs 7:1 שיר השירים ז:א

שׁוֹבִי שׁוֹבִי הַשּׁוֹלְמִית שׁוֹבִי שׁוֹבִי וְנִחַזְהֶֽכָּה מִה־תִּחְזוּ בְּשׁוֹלְמִית כְּמַחֲלַת הַמַּחְנִיָּם:

Return, return, O Shulammit; Return, return, that we may look upon thee. What will ye see in the Shulammit? As it were a dance of two companies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לקמן שה"ש ז, א.

17 ישת חשך סתרו

"חושך שם סתרו, סביבותיו סוכתו". הפסוק מדבר על כך שה' מסתיר את עצמו; הטקסט מפנה לעיסוק בכך במאמר על "שחורה אני ונאווה".

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

לִשְׁת־חֹשֶׁךְ סָתְרוּ סְבִיבוֹתָיו סָפְתוּ חֹשְׁכֵת־מַיִם עֲבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 קובי"ה סתים וגליא

בפרשת אחרי מות מלמד הזהר ששלוש דרגות קשורות זו בזו — הקדוש ברוך הוא, התורה וישראל — וכל אחת מהן היא "דרגה על גבי דרגה, נסתרת ונגלית". הטקסט מצטט זאת כדי לבאר שה' נסתר ונגלה בעת ובעונה אחת.

Zohar, Achrei Mot 50:299 ספר הזהר, אחרי מות נ:רצ"ט

And Israel themselves are in two grades, corresponding to the two grades of the Torah, the disclosed and the undisclosed. To all who have been circumcised and stamped with the holy impress, we impart those things in the Torah which are on the surface, the letters and the plain contents and the precepts, and no more. This is indicated in the words, "He telleth his words to Jacob

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

19 בד"ה כי קרוב אליך הדבר

המאמר מבאר ששם ה' הוא רק הארה ממנו, ואילו ה"אני" — מהותו ועצמותו — למעלה לאין ערוך משם ומהארה; וכן שעל ידי מסירות נפש ממשיכים את האור שסובב כל עלמין. הדבר מקביל לנקודה כאן, שעצמותו של ה' למעלה מכל אור וגילוי.

הערת קה"ת

לעיל מו, ג.

11 הצמצום ומקום פנוי וחלל

האריז"ל כותב שלפני שהעולמות נאצלו, אור עליון פשוט מילא את כל המציאות, והוא הצטמצם כדי להשאיר מקום פנוי, חלל ריק. המאמר מסביר שצמצום זה התרחש באור, ולא באין סוף עצמו.

Sefer Etz Chaim 1:3-4 עץ חיים א:ג-ד'

... אמנם שעור התפשטותו אינו רק עד התחלת קרקעית העיגולים דע"י שהוא בחי' פרצוף כתר דעולם האצילות כמ"ש במקומו אשר העיגולים הנ"ל דע"י מתעגלים תחת רגלי היושר א"ק עצמו בלבד כמ"ש. והנה נתבאר איך א"ק הזה ממלא בעיגול ויושר שלו את כל מקום החלל והאוויר הפנוי שבתוך הא"ס כנ"ל. אמנם נשאר מקום פנוי בין או"מ של אור יושר שבו אל הכלים ואו"פ דיושר שבו ושם נתהוו ונאצלו כל העולמות אשר כולם נתלים ונאחזים בזה הא"ק וממנו יצאו כנ"ל: והנה אבאר לך עתה דרך קיצור מופלג כללות כל העולמות אשר במקום ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

12 בתי"ו וכד אנת תסתלק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בהקדמה (פתח אלי').

13 וכד אנת תסתלק מינייהו

מתפילת אליהו (פתח אליהו) שבתיקוני הזהר: "וכד אנת תסתלק מינייהו, אשתארו כל שמהן כגופא בלא נשמתא". המאמר מפרש הסתלקות זו כהסתרת האור, ולא כשינוי מקום.

Tikkunei Zohar 17b:2-3 תקוני הזהר י"ז ב:ב-ג'

וכל ספירן כל חד אית ליה שם ידיע. ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיע. דאנת הוא ממלא כל שמהן. ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא נשמתא. אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסוקה 10

14 דאיהו וגרמוהי חד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם בתחלתה (ג, ב).

15 דאיהו וגרמוהי חד

בהקדמה לתיקוני זוהר נאמר על ספירות אצילות ש"הוא וכליו אחד בהם": האור האלוקי והכלים מאוחדים לחלוטין. המאמר משתמש בכך כסימן להתגלות מלאה, בניגוד לבריאה.

Tikkunei Zohar 3b:9-10 תקוני הזהר ג' ב:ט-י'

דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת מְלָכָא בְּהוֹן, אִיהוּ וְגִרְמִיָּהּ חַד בְּהוֹן, אִיהוּ וְחִיּוּיָּי חַד בְּהוֹן, מִה דְּלֹא הָכִי בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה, דְּלֹא אֵינוֹן וְחִיּוּיָּהוֹן חַד, לֹא אֵינוֹן וְגִרְמִיָּהוֹן חַד. וְעֵלַת עַל כָּלָא הוּא נְהִיר (נ"א נחית) בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, וּבְעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה, וְנְהִיר בְּעֵשֶׂר כְּתוֹת דְּמִלְּאָכָא, וּבְעֵשֶׂר גִּלְגָּלִי דְּרִקִּיעָא, וְלֹא אֶשְׁתֵּי בְּכָל אֶתֶר.

מודגם כנבואת משה רבנו, שבה האירה אצילות עצמה בעת שהיה מלובש בגוף גשמי. שם מפנה המאמר לביאור על "שוש אשיש", מאמר זה.

Numbers 2:2 במדבר ב':ב'

אִישׁ עַל־דָּגְלוֹ כָּאתָת לְבֵית אָבְתָם יִחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל־מוֹעֵד יִחְנוּ:

The children of Israel shall pitch by their fathers'houses; every man with his own standard, according to the ensigns; a good way off shall they pitch round about the tent of meeting.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה לעיל במדבר ב, ב.

פסוקה 15

26 ויחכם מכל האדם

"הוא היה חכם מכל אדם" — חכם אפילו מחכמי הדור הנודעים ביותר. עדות הכתוב לחכמה שהתגלתה לשלמה בעולם הזה.

I Kings 5:11 מלכים א ה':יא

וַיְחֻכֶּם מִכָּל־הָאָדָם מֵאֵתָן הָעֹזְרָחִי וְהִימָן וְכָלכָּל וְדָרְדַּע בְּנֵי מְחוֹל וַיְהִי־שֵׁמוֹ בְּכָל־הַגּוֹיִם סָבִיב:

For he was wiser than all men: than Ethan the Ezrahite, and Heman, and Calcol, and Darda, the sons of Mahol; and his fame was in all the nations round about

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 ויחכם מכל האדם וידבר שלשת אלפים משל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"א, ה, יא-יב.

28 וידבר שלשת אלפים משל

"וידבר שלושת אלפים משל, ויהי שירו חמשה ואלף". הפסוק מראה כמה חכמה התגלתה בשלמה.

I Kings 5:12 מלכים א ה':יב

וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאֶלֶף:

And he spoke three thousand proverbs; and his songs were a thousand and five

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

29 שיש עונג למעלה מענג

ההערה מציינת שרעיון "תענוג שלמעלה מתענוג" מוסבר בהרחבה שם, במאמר של אדמו"ר האמצעי המבוסס על מאמר זה.

הערת קה"ת

נתבאר בארוכה במאמרי אדה"א כאן ע' תתפד.

20 הערת קה"ת מפנה לZohar, Achrei Mot 47:288 למילים האלה.

Zohar, Achrei Mot 47:288 ספר הזהר, אחרי מות מ"ז:רפ"ח

פסוקה 13

21 כי הנה נודע שנשמת משה רבינו

בהערה נאמר שתורה זו על נשמת משה מובאת באור התורה של הצמח צדק על ויקרא.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תקז. ראה גם סה"מ עזר"ת ע' קכט ואילך. ד"ה החדש הזה לכם תשכ"ב.

22 וכן נשמת אברהם

ההערה מצטטת את דברי הרבי הרש"ב בעמ' 38: "העניין טעון עיון, כי אצל אברהם הטעם מפסיק ביניהם"; הוא תוהה אם נשמת אברהם גילתה את האצילות במלואה. בעמ' 104 הוא מוסיף: "כמו יוסף ושלמה".

הערת קה"ת

בסה"מ תרנ"א ע' לח "וצ"ע דהלא באברהם פסיק טעמא בינייהו" ושם ע' קד וכמו "יוסף ושלמה". ראה בהמשך תער"ב ח"ג ע' איתנו. וראה לקמן שה"ש יט, ג. ובליקוט פירושים ומ"מ — חזקוני לאגה"ק כ.

23 שנמצא גם למטה בחיי אצילות

הקטע בתוריע מסביר שאצילות, עולם התיקון, יכולה להתפשט ולהתלבש גם במקום שיש בו כוחות מנוגדים: אצילות מתלבשת בבריאה, בריאה ביצירה ויצירה בעשיה, וגם אצילות מתלבשת בעשיה. ההערה מוסיפה שני מקומות נוספים בלקוטי תורה הדנים בנוכחות האצילות למטה.

Numbers 2:2 במדבר ב':ב'

אִישׁ עַל־דָּגְלוֹ כָּאתָת לְבֵית אָבְתָם יִחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל־מוֹעֵד יִחְנוּ:

The children of Israel shall pitch by their fathers'houses; every man with his own standard, according to the ensigns; a good way off shall they pitch round about the tent of meeting.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

וע"ל בתוריע (כא, א). וש"נ. ושם במדבר סיני באוה"מ שאו (במדבר ב, ב). ובביאור יונתני פ"ב בשח"ש [יח, ב]. [כ].

24 וכמ"ש בגלגולים פ"ב

גם ספר הגלגולים מצוטט שם: לאחר שמבאר שספירות האצילות מתלבשות בבריאה, בריאה ביצירה ויצירה בעשיה, המאמר מסיים שגם אצילות מתלבשת בעשיה, כפי שכתוב בספר הגלגולים.

הערת קה"ת

נוצר גם לעיל תוריע כא, א. ומובא בתניא פרק ח בהגהה, ונעתק לשונו באוה"ת ויקרא שם.

פסוקה 14

25 שאילו היה משה ואברהם גם היום

במאמר ההוא, על "במדבר סיני, באוהל מועד... שאו", מוסבר, על פי ספר הגלגולים, פרק 20, שאצילות עצמה מלובשת בפנימיות העשיה. הדבר

30 אין לך עשב

רבי שמעון אומר שאין עשב שאין לו מזל בשמים שמכה בו ואומר לו: "גדל! המאמר מביא זאת כדי לבסס את העיקרון שלכל מדרגה יש מעליה מדרגה גבוהה יותר.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י"ו:

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקה. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגוי. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאי ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtar] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת
ב"ר פ"י, ו.

31 וגבוה מעל גבוה

"כי גבוה מעל גבוה שומר, וגבוהים עליהם". בדומה למדרש, הפסוק מתאר מדרגות של תענוג העולות זו על גבי זו בלי סוף.

Ecclesiastes 5:7 קהלת ה':

אִם-עֲשֶׂה רֶשֶׁת וְגִזְלִים מִשְׁפָּט וְצָדִיק בְּמִדְיָנָה אֶל־תִּתְּמָה עַל־הַחֲפֹץ בִּי גִבֹּהַּ מֵעַל גִּבֹּהַּ שֹׁמֵר וּגְבוּהִים עֲלֵיהֶם:

If thou seest the oppression of the poor, and the violent perverting of justice and righteousness in the state, marvel not at the matter; for one higher than the high watcheth, and there are higher than they

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
קהלת ה, ו.

32 ומעדן התחתון נעשה גן לעדן העליון

בפרשת חוקת מדבר הזוהר על "עדן התחתון", הנקרא חכמה תחתונה, העומד מעל הגן הארצי, ואומר: "עדן תחתון זה נקרא גן ביחס לעדן

שלמעלה, וגן זה נקרא עדן ביחס לגן שלמעלה". עדן דבריא שובאמר, החכמה של מלכות, הולך לפי הדגם הזה.

Zohar, Chukat 9:54-60 ספר זוהר, חקת ט"ז:נ"ד-ס'

33 עדן לבחינת הגן

בפרשת ויקהל מתאר הזוהר את הנהר היוצא מעדן להשקות את הגן התחתון, ואומר שהנקודה התחתונה, שהיא עצמה עדן, "היא גן ביחס לעדן העליון". זהו הדגם של עדן וגן שהמאמר מתאר.

Zohar, Vayakhel 24:308-316 ספר זוהר, ויקהל כ"ד:ש"ח-ש"ט

Happy is the portion of whoever is found worthy of those garments wherein the righteous are clad in the Garden of Eden. Those garments are made out of the good deeds performed by a man in this world in obedience to the commands of the Torah. In the Lower Paradise man's soul is thus sustained by these deeds and is clad in garments of glory made out of them. But when the soul mounts up on high through that portal of the firmament, other precious garments are provided for it

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

34 ושם תר"ך עמודי אור

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
פרדס ש"ח, פ"ג.

35 תר"ך עמודי אור

הפרדס כותב שעל פי המסורת יש בכתר 620 עמודי אור, כמניין "כתר", ומהם נמשכת חיות לכל הספירות. המאמר מסתמך על כך בתיאור 620 העמודים המחברים את כתר למצוות.

Pardes Rimmonim 8:5-6 פרדס רמונים ח':ה-ו'

... ונ"ל כי נכנסו בזה בראותם כי גדולה קודמת לגבורה והוא החסד והלובן ואחר הגדולה נאצלה הגבורה והיא דין ואודם ואחר כך נאצל תפארת העומד בין שניהם להכריע בין האודם והלובן והוא גוון אודם ולובן מעורב. ר"ל כי כענין ג' אלה כן דרך שלשה הראשונות כי ג' הראשונות הם שרשים וג' אבות ענפים להם ומן הענפים נדון להשרשים. ולכן אמרו שהכתר הראשון לאצילות הוא הזקן והלבן ולכן נקרא עתיק יומין שהוא כח הלובן והוא כנגד הגדולה והנמשך אחריו שהוא החכמה הוא כנגד הגבורה והיא אדומה. כי כמו שאחר הלובן חסד ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

36 שני עמודי התור אשר הבית נשען עליו

"ויאחו בשני עמודי התור אשר הבית נכון עליהם, ויסמך עליהם". העמודים שנשאו את הבית כולו הם הדימוי שבו משתמש המאמר לעמודי האור המחברים את כתר למצוות.

Judges 16:29 שופטים ט"ז:כ"ט

וַיִּלְכֹּת שָׁמֶשׁוֹן אֶת־שְׁנֵי עֲמֻדֵי הַתּוֹךְ אֲשֶׁר הָפִיתָ נִכּוֹן עֲלֵיהֶם וַיִּסְמָךְ עֲלֵיהֶם אֶחָד בְּיָמִינוֹ וְאֶחָד בְּשִׁמְאָלוֹ:

And Samson took fast hold of the two middle pillars upon which the house rested, and leaned upon them, the one with his right hand, and the other with his left

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ראה שופטים טז, כט.

מצות המלך 37

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
להעיר מב"ב קנט, א. תוספתא נגעים פ"ג, ועוד.

בגמרא מצות צריכות כוונה 38

מדין מי שקורא את שמע בתורה בשעת קריאת שמע מסיקה הגמרא ש"מצוות צריכות כוונה". המאמר מסביר מדוע: מצווה ממשיכה את רצון ה' רק כשהיא נעשית כציווי.

Berakhot 13a:22-25 ברכות י"ג א:כ"ב-כ"ה

גמ' ש"מ מ"נה מ"צות צריכות כוונה. מאי "אם כוון לבו" — לקרות. לקרות!? והא קא קרי! בקורא להגיה. תנו רבנן: קריאת שמע ככתבה, דברי רבי. וחקמים אומרים: בכל לשון.

GEMARA Is the conclusion to be drawn [from the opening sentence of the Mishnah] that the performance of the commandments requires Kawwanah? No; for] what means If he directed his heart to read? Just to read [in the Torah for the sake of study]. But he was reading! [It is to differentiate him] from one who is reading [the Torah] for the purpose of correcting. Our Rabbis have taught: The Shema' must be read as it is written: These are the words of Rabbi; but the Sages ... say

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יג, א. וש"נ.

ואהבת 39

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". יחד עם ההצצה הפותחת את קריאת שמע, שהוי' אחד, אלה הם הדוגמה שמביא המאמר למילים שאמיתיות מצד עצמן, אך בכל זאת יש לאומרן כציווי.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

מצות דרבנן 40

ההערה מפנה את הקורא לדיון במצוות דרבנן בלקוטי תורה על בחוקותי, ולמקורות המצוינים שם.

הערת קה"ת

[ע"ל] בחוקתי (מו, ב). וש"נ. [כ].

פסקה 20

גלגלתא דחפאי על מוחא 41

ההערה מפנה לדיון של הצמח צדק שם בעניין גלגלתא דחפאי על מוחא.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בלק ע' תתקסד.

חכמה מוחא 42

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

חכמה מוחא 43

בתפילתו של אליהו בתיקוני זוהר מיוחסות הספירות לחלקי הגוף: "המוח הוא חכמה, שהיא המחשבה שבפנים". לכן חכמה נקראת "המוח".

Tikkunei Zohar 17a:17-19 תיקוני זוהר י"ז א:י"ז-י"ט

מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועליה *אתמר מגיד מראשית אחרית. ואיהו קרקפתא דתפלי (נ"א קרקפתא דלא מנה תפלי). *מלגו איהו יוד קא ואו קא דאיהו ארח אציילות. איהו שקיו דאילנא בדרועיו וענפוי (נ"א ואנפוי). כמ"א דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

ניקב קרום של מוח 44

המשנה מונה את הפגמים שהופכים בהמה לטרפה, ובהם ניקוב קרום המוח. המאמר מביא זאת כדי להראות עד כמה החיים תלויים במוח.

Chullin 42a:3-4 חולין מ"ב א:ג-ד'

מתני' אלו טרפות בבהמה נקובת הוושט ופסוקת הגררת ניקב קרום של מוח ניקב הלב לבית חללו נשברה השרדה ונפסק החוט שלה ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום הריאה שניקבה או שחסרה ר"ש אומר עד שתינקב לבית הסמפונות ניקבה הקבה ניקבה המרה ניקבו הדקין הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה רבי יהודה אומר הגדולה טפח והקטנה ברובה המסס ובית הכוסות שניקבו לחץ

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

ואם ניקב קרום של מוח טריפה 45

ההערה מצטטת את טעמו של הצמח צדק שם להלכה שניקוב קרום המוח עושה את הבהמה טריפה: "מפני שהמוח סופו להתקלקל".

הערת קה"ת

חולין רפ"ג. ראה אוה"ת מג"א (הוצאת תש"נ) ע' קג: "משום דסוף המוח להתקלקל".

בגלגלת אינו טרפה כ"א בנתרוצץ 46

שמואל פוסק שגולגולת שנמעכה ברובה הופכת את הבהמה לטרפה, ואילו נזק קטן יותר אינו עושה אותה טרפה. החיים אינם תלויים בגולגולת כפי שהם תלויים במוח.

Chullin 52a:18-21 חולין נ"ב א:י"ח-כ"א

סברי אם כן מירתח קא רתח חדא טרפה תרתי מיבעיא והא קא אמרי ליה ולא רתח כיון דקאמר להו גיסטרא קאמריתו היינו ריתחיה אמר רבה בר רב שילא אמר רב מתנא אמר שמואל נעקרה צלע מעיקרה וגולגולת שנחבסה ברובה ובשר החופה את רוב הכרס ברובה טרפה

נעקרה צלע מעיקרה טרפה ורמינהו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

חולין נב, א.

מ"מ היא כלי להשראת ענג העליון ב"ה 47

שם, בביאור "אני הוי' אלקיכם" שבפרשת ציצית, נשאלת השאלה כיצד אפשר לכנות את הרצון "חיצוניות" ביחס לשכל, כאשר הרצון, כתר, נעלה מן השכל, חכמה. זו אותה קושיה שהפסקה משיבה עליה.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי' שלח מט, ד.

פסוקה 21

48 שכ"ב ספ"ו

המאמר בשלח שואל כיצד הרצון יכול להיות "חיצוני" ביחס לשלח; שאלה זו קשורה לדין שבקטע זה על הגולגולת והאור המקיף. ההערה מפנה גם לקטע מוקדם יותר בניצבים.

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תק"ס. לפנינו [שכ"ג]. סופ"ב וכצ"ל. [כ]. ראה לעיל פ' שלח מט, ד. פ' נצבים מז, ד. ובארכה במאמרי אדה"א כאן עי' תתסה ואילך.

49 אור רוחני מקיף עליו

עץ חיים מסביר שהכתר של האדם הוא "אור רוחני המקיף אותו", שאינו נראה לעין, ואילו חלקו החיצוני, הנמשך כלפי מטה, הוא הגולגולת המקיפה את מוחו. הערת קה"ת מציינת את המקום הזה (שער 23, סוף פרק 2) כמקבילה ל"שער 22, סוף פרק 6" שבטקסט.

Sefer Etz Chaim 23:2 עץ חיים כ"ג:ב'

... אך זה יובן במ"ש כי הנה כמו שהכתר אינו מכלל גופו דז"א רק בחי' מקפת עליו וזולתו כי הוא באדם התחתון שהכתר שלו הוא אור רוחני מקיף עליו ואינו נגלה וניכר לעין כל אמנם החיצוניות שלו המתפשט למטה הוא הנגלה והוא הגולגולת המקיף את המוחין של אדם עצמו:

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

50 רישא וגולגולתא

בפרשת אמור מתאר הזוהר את הקשר העליון כ"ראש, גולגולת ומוחין" (רישא וגולגולתא ומוחין). הטקסט מצטט זאת, בצירוף פירושו של מקדש מלך, כמקור למיקום הגולגולת מעל המוח.

Zohar, Emor 31:147-32:155 ספר הזוהר, אמור ל"א:קמ"ז-ל"ב:קנ"ה

פסוקה 23

51 ברה ועשיית דרשו ה' בהמצאו

הגמרא מפרשת את הפסוק "דרשו הוי' בהמצאו" כמתייחס לעשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, שבהם ה' קרוב במיוחד.

Rosh Hashanah 18a:11-12 ראש השנה י"ח א:י"א-י"ב

והכתיב: "דרשו ה' בהמצאו!" ה'תם ב'יחיד, ה'כא ב'צבור. ב'יחיד, א'ימת? א'מר ר'בה בר א'בוה: א'לו ע'שרה י'מים ש'בין ראש השנה ל'יום הכ'פורים. "ו'יהי כ'ע'שרת ה'ימים ו'יג' ה' א'ת נ'כל" — ע'שרה י'מים מאי ע'כידת'יהו? א'מר ר'ב יהודה א'מר ר'ב: כ'נגד ע'שר ל'גימות ש'נתן נ'כל לע'בדי ד'וד. א'מר ר'ב נ'חמן א'מר ר'בה בר א'בוה: א'לו ע'שרה י'מים ש'בין ראש השנה ל'יום הכ'פורים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה יח, א.

52 תיקון כל הפגמים וחסרונות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה בהנסמן להלן בהוספות להערות וציגונים.

53 גנוחי גנח וילולי לילי

הגמרא מסבירה את התרועה באמצעות "יכבא" שבתרגום — קול בכי: דעה אחת סוברת שמדובר בגניחה (גנוחי גנח), והאחרת ביללה (ילולי לילי).

המאמר מפרש את שני הדברים ככפי המעורר רחמים.

Rosh Hashanah 33b:10 ראש השנה ל"ג ב:י'

א'מר א'פ"י: ב'הא ו'דאי פ'ליגי, ד'כתיב: "יום תרועה יהיה לכם", ו'מתרג'מין: "יום י'כבא יהא ל'כון". ו'כתיב ב'אימיה ד'סיס'רא: "ב'עד ה'חלון נ'שקפה ו'ת'כב א'ם ס'יס'רא". מ'ר ס'בר ג'נוחי ג'נח. ו'מר ס'בר י'לולי י'ליל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

54 הגם שהי"ג ת"ד הן המשכות

ההערה מפנה לשם בעניין שלושה יעשר תיקוני דיקנא, שהם המשכות למטה מהגולגולתא ושורשם במוחין.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית כרך ה דף תתעט, ב.

55 שתוק כך עלה במחשבה

כשמשח שאל מדוע התורה ניתנה באמצעותו ולא באמצעות רבי עקיבא, השיב לו ה': "שתוק, כך עלה במחשבה לפניי". המאמר משתמש בכך כדי להסביר חכמה שטעמה אינו נתפס.

Menachot 29b:5 מנחות כ"ט ב:ה'

חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתיני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור [לאחורך] חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

56 בביאור ע"פ אני ה' אלקיכם דפי ציצית

הביאור מבחין בין שתי מדרגות של שכל: חכמה, אבא דאצילות, שמקבלת רק מן ה"שערות" היוצאות מהגולגולתא ונמצאת למטה מהרצון; ומו"ס, השכל הסתום, שלמעלה מהרצון, משום שהתענוג, שהוא באמת אינסופי, נמצא בו. זהו מקור ההבחנה שבפסקה זו בין המצוות לבין השופר.

הערת קה"ת

לעיל פ' שלח מט, ג ואילך. ובאוה"ת כאן עי' אירעד מוסיף על ציון הנ"ל שבלקרי"ת: "בענין ב' בחי' תורה היינו מ"ש בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה כו' ע"ש". וכ"ה בפנים.

57 בפע"ח שער הק"ש פטי"ו

ההערה מפנה לדיונים אלה בתורת פרי עץ חיים, שלפיה פנימיות אבא היא כעתיק.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' נצבים עי' אירעו. פ' לך דף תשכח, א.

58 דפנימית אבא הוא חשוב כמו עתיק

פרי עץ חיים מביא את דברי האריז"ל, שכאשר ז"א נמשך מאבא, הוא נמשך רק מחיצוניות אבא, שכן המשכה מפנימיותו "נחשבת כאילו הוא נמשך מעתיק, הנסתר בתוך אריך אנפין". ההגהה מבוססת על כך.

Pri Etz Chaim, Gate of the Recitation of the Shema 15:5 פרי עץ חיים, שער הקריאת שמע ט"ו:ה'

וגם דע, כי הלא בכל פרצוף יש פנימי וחיצון, ולפעמים נמשכת הטפה מן בחי' החיצוניות, ולפעמים מן הפנימית. ואמר לי מורי זלה"ה, כי לעולם כשיונק ז"א וממשיך אותו הטפה מן אבא, אינו יונק אלא בחיצונות שלו לבד, כי מהפנימי שלו הוא חשוב כאלו יונק מן עתיק הגנוז תוך אי"א. הטעם, כי כשנתקן עתיק, היה או"א אב"א, נמצא כי זיוג או"א (ס"א באחור) הוא נמשך מעתיק. ואין אני מבין טעם זה,

and note that it does not say here "a strong man", but "as a strong man", which means that Judgement is tempered by Mercy. Thus the sun gathers all together in one, in perfect devotion and love. "To run on the way", in order to nourish ... and complement the Moon

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

65 וגבורתך ידברו

"יספרו כבוד מלכותך וגבורתך ידברו". המאמר נעזר בפסוק כדי לקשור את המשמחה הפנימית לגבורות, ל"גבורה".

Psalms 145:11 תהילים קמ"ה:יא

כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמְרוּ וגְבוּרַתְךָ יְדַבְּרוּ:

They shall speak of the glory of Thy kingdom, And talk of Thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 בביאור ע"פ קול דודי

הביאור של "קול דודי" מתאר את כתר כתר"ך עמודי אור — תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן — שמקורם למעלה מחכמה. הוא מסביר שאף שחכמת התורה מלמדת כיצד לקיים את המצוות, שורש המצוות גבוה מחכמה. בכך הוא מפתח את הקשר בין המצוות לכתר, המשמש כאן.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש טו, סע"ד ואילך.

67 בדי"ה בכ"ה בכסלו

הדרוש על כ"ה בכסלו מסביר שבאמצעות הצדקה, שבה אדם נותן מחיי נפשו שהרוויח בעמלו, נמשכת מלמעלה בחינת "מאין ליש" מן הפנימיות של אור אין סוף; וכן שהמצוות הן רצון ה' המלוּבש במעשים גשמיים. הדברים עומדים ברקע לביאור כאן של "מעיל צדקה".

הערת קה"ת

תו"א כט, ד. שיערי אורה יד, א.

68 וכובע ישועה בראשו

"וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו". כובע הישועה, לבוש של הראש, קשור ל"בגדי ישע".

Isaiah 59:17 ישעיהו נ"ט:יז

וַיִּלְבֹּשׂ צִדְקָה כְּשָׁרְיוֹן וְכוֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרָאשׁוֹ וַיִּלְבֹּשׂ בְּגָדֵי נֶקֶם תִּלְבָּשֶׁת וַיַּעַט כְּמַעֲלֵל קִנְאָה:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 באגה"ק ע"פ וילבש צדקה

אסופת פירושים ומקורות על התנאי; ההערה מפנה את הקורא לפירושים על איגרת זו.

הערת קה"ת

ראה שם בליקוט פירושים ומ"מ — חיטריק.

70 וילבש צדקה

איגרת זו נפתחת במילים "וילבש צדקה כשריון", ומסבירה שצדקה, הגדולה שבמצוות, יוצרת לבושים לנפש, הנמשכים מאור המקיף את כל העולמות.

Tanya, Iggeres HaKodesh 3:1-2 תניא, אגרת הקדש ג'א-ב'

וַיִּלְבֹּשׂ צִדְקָה כְּשָׁרְיוֹן, וְכוֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרָאשׁוֹ. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹנֵם לְבָרְכָהּ: "מֵה שְׁרִיזָה זֶה כָּל קְלִיפָה וְקְלִיפָה מְצַטְרֶפֶת לְשָׁרְיוֹן גְּדוֹל, אִף

ואיני זוכר הבנתו. אמנם הענין הוא כי לעולם אין המשכה מן אבא אלא מהחיצונות, אך בא"א יש בו המשכה מהחיצונות ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

59 וכ"מ בפע"ח שם בהדיא

ההערה מפנה להערת הרבי שם, שלפיה פרי עץ חיים מציין זאת במפורש.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בספר המאמרים — ש"ת ע' 49. ולהלן בהוספות להערות וצינונים. ראה באוה"ת פ' נצבים ע' ארעד בארוכה.

60 והאי עדן דהיינו אבא אתמשך מעדן עילאה סתימין

אדרא זוטא אומרת שחכמה נקראת עדן, "ועדן זה נמשך מעדן העליון, הנסתר מכל הנסתרים". ההגהה מפרשת זאת כאבא הנמשך ממוחא סתימאה.

Zohar, Idra Zuta 16:69-19:77 ספר הזהר, האדרא זוטא ט"ז:ס"ט-י"ט:ע"ז

61 דרשו ה' בהמצאו

"דרשו הוי' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב". זהו הפסוק שהחכמים מיישמים על עשרת ימי תשובה.

Isaiah 55:6 ישעיהו נ"ה:ו'

דְּרֹשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאֵהוּ בְּהִיּוּתוֹ קְרוֹב:

Seek ye the L-RD while He may be found, Call ye upon Him ;while He is near

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 24

62 שוש אשיש בהוי'

"אשיש בהוי', תגל נפשי באלקי, כי הלבישני בגדי ישע, מעיל צדקה יעטני". סעיף 4 מסביר את הפסוק, ביטוי אחר ביטוי.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י'

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה' תִּגְל נַפְשִׁי בְּאֱלֹקֵי כִּי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צִדְקָה יַעֲטֵנִי כְּחֹתָן יִכְתֹּר פָּאֵר וְכַפְלָה תַּעֲדָה כְּלִיָּה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 שוש אשיש בהוי'

באידרא רבא נאמר שהפסוק "אשיש בהוי'" נאמר על עתיק יומין, כי הוא השמחה של הכול; כאשר מתגלה שבייל הזקן שלו, כל כוחות הדין נסתרים.

Zohar, Idra Rabba 13:123-15:134 ספר הזהר, האדרא רבא י"ג:קכ"ג-ט"ו:קל"ד

64 ישיש מסטרא דאור קדמאה דלא אשתכח ביה דינא כלל

על הפסוק "והוא כחתן יוצא מחופתו... ישיש (ישיש) כגיבור", אומר הזהר: "ישיש" — מצד האור הקדמון, שבו אין דין כלל.

Zohar, Terumah 16:192-202 ספר הזהר, תרומה ט"ז:קצ"ב-ר"ב

And what is "his covering"? Eden, the "covering" which covers up all things. "He rejoiceth" from the side of the primeval light in which judgement has no place at all. "As a strong man" (gibbor)-from the side of "strength" (geburah);

76 ונשמע קולו

"והיה על אהרן לשרת, ונשמע קולו בבואו אל הקודש". הפעמונים שבמעילו של הכהן הגדול הם הדימוי העומד ברקע של "מעיל הצדקה".

Exodus 28:35 שמות כ"ח:ל"ה

וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי הָאֵל
וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת:

And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the L-RD, and when he cometh out, that he die not
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 ונשמע קולו

על מעילו של הכהן הגדול מסביר זוהר את הפסוק "ונשמע קולו בבואו אל הקודש": צריך להישמע קול, כדי שעל ידי הכהן ישרו הברכות בעולם.

Zohar, Pekudei 21:194-204 ספר זוהר, פקודי כ"א:קצ"ד-ר"ד

78 ונשמע קולו

על הפסוק "והקול נשמע בית פרעה", זוהר מבחין בין "הקול הנשמע" לבין קול התפילה שתלוי בו: קול בוי"ו, ו"קל" בלי וי"ו.

Zohar, Vayigash 8:85-10:99 ספר זוהר, ויגש ח':פ"ה-י"ז:ט

79 המבואר במ"א בפסוק כבס ביין לבושו

שם, שני סוגי ה"יין" — יין השמחה שבמצווה והיין האדום של המרידות על הריחוק מה' — יוצרים שני סוגי לבושים: "כבס ביין לבושו" מתאר את ניקוי לבושי המצוות. זהו הקטע שהטקסט מכנה "מבואר במקום אחר".

הערת קה"ת
תו"א מו, ד.

80 כבס ביין לבושו ובדם ענבים סותה

"כבס ביין לבושו, ובדם ענבים סותה", מתוך ברכת יעקב ליהודה. שני הלבושים שלו נקראים כשני סוגים של לבושי הנפש.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֶסְרִי לִגְפִנִּי עֵצֶרָה וְלִשְׂרָקָה בְּנִי אֶתֵּנוּ כֶּבֶס בַּיִין וּבְדָם עֲנָבִים סוֹתָה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 מהו בגדי ישע כוי ישע אסתכלותא הוא

בפירוש הפסוק "שוש אש"ש בהוי", שואל זוהר: "מה הם לבושי ישועה?" ומשיב שהם גוונים חקוקים להתבוננות; "ישע הוא התבוננות". המאמר מבין אותם כלבושי הראש, הראייה והשמיעה.

Zohar, Yitro 28:495-30:505 ספר זוהר, יתרו כ"ח:תצ"ה-ל':תק"ה

The fifth commandment, "Honour thy father and thy mother", implies also the tenth, "Thou shalt not covet thy neighbour's wife"; for whosoever has a son born in adultery is "honoured" by him on false pretences. Further, it is written in the fifth commandment "that thy days may be long upon the land which the L-rd thy G-d giveth thee", as much as to say, "what He gives thee is thine-but covet not what is not thine". Thus the first five commandments imply the second and five. Therefore: "From his right hand

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

צִדְקָה כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מְצֻרָתָה לְהַשְׁבוֹן גְּדוּלָּה. פִּירוּשׁ, שֶׁהַשְׁרִיזוֹן עָשׂוּי מְשַׁקְשָׁם עַל נְקִיבִים, וְהֵם מְגִינִים שְׁלֹא יִכְנָס חֵץ בְּנְקִיבִים, וְכִכָּה הוּא מַעֲשֶׂה הַצִּדְקָה: וּבִיאוֹר הָעֲנִינוּ, כִּי גְדוּלָּה צִדְקָה מְכַל הַמִּצְוֹת, שֶׁמֶהֱנֶה נַעֲשִׂים לְבוּשִׁים לְהַנְשָׁמָה, הַנִּמְשָׁכִים מְאוּרֵאִין סוּף בְּרוּחֵהּ הוּא מְבַחֲשֵׁת "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין" (כְּמִבּוֹאָר ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

71 וישע ה' אל הבל

"וישע הוי' אל הבל ואל מנחתו". הפועל "וישע" מורכב מאותן אותיות כמו "ישע".

Genesis 4:4 בראשית ד':ד'

וְהָבֵל הָבִיא גִם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבֵּהֶן וַיִּשַׁע ה' אֶל־הָבֵל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:

And Abel, he also brought of the firstlings of his flock and of the fat thereof. And the L-RD had respect unto Abel and to his offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 והוה רעוא מן קדם ה'

אונקלוס מתרגם "וישע": "והוה רעוא קדם הוי", כלומר, היה רצון לפני הוי'; לכן המאמר קושר בין "ישע" ל"רעוא", הרצון העליון.

Onkelos Genesis 4:4 תרגום אונקלוס על בראשית ד':ד'

וְהָבֵל אֵתִי אָף הוּא מִבְּכִירֵי עֲנָה וּמִשְׁמָנֶהוּן וְהוֹת רַעְוָא מִן קֳדָם יי בְּהָבֵל וּבְקוֹרְבָנָה:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

פסוקה 25

73 מצות שהם בחיי לבושים

בסוף פרק ה', התניא מצטט את עץ חיים, שער מ"ד, פרק ג': לבושי הנשמות בגן עדן הם המצוות, והתורה היא מזון הנשמות. זהו המקור לכינוי המצוות "לבושים" כאן.

הערת קה"ת

הובא בתניא ספ"ה מע"ה ש' מ"ד, פ"ג.

74 נעוץ תחלתן בסופן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ס"י פ"א, מ"ז.

75 נעוץ תחלתן בסופן

"עשר ספירות בלי מה: סופן נעוץ בתחילתן ותחילתן בסופן, כפתילה הקשורה בגחלת". המאמר מביא זאת בקשר לכוחה המיוחד של הצדקה, שהיא במלכות, הספירה האחרונה.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז'

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

82 וכובע ישועה בראשו

"וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו". כובע הישועה הוא לבוש של הראש, הנמשך באמצעות תשובה.

Isaiah 59:17 ישעיהו נ"ט:י"ז

וְיִלְבֹּשׁ צְדָקָה כְּשָׂרְיוֹן וְכֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרָאשׁוֹ וְיִלְבֹּשׁ בְּגָדֵי נֶקֶם תִּלְבָּשֶׁת וְיַעַט כַּמְעִיל קִנְיָאָה:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נט, יז.

83 בדיה אסרי לגפן

המאמר בתורה אור, ויחי, פותח במילים "אסרי לגפן עירה" וממשיך ל"כיבס ביין לבושו"; זהו אותו מאמר שאליו הטקסט מפנה בעניין שני סוגי הלבושים.

הערת קה"ת

תו"א פי ויחי.

84 כחתן יכהן פאר

"כחתן יכהן פאר, וככלה תעדה כליה". המאמר מפרש את פאר החתן כאור הפנימי של התורה, ואת "כליה" של הכלה כצדיקים.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּהִי תִגַּל נִפְשִׁי בְּאַלְקֵי כִי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי־יִשְׁעַ מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כִּחְתָּן וְכֶהֱן פֶּאֶר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 ת"ת דאימא . . כתר לז"א

ההערה מפנה לקטע מאוחר יותר בלקוטי תורה על שיר השירים, העוסק בתפארת דאימא הנעשית כתר לז"א.

הערת קה"ת

עלי"ק שה"ש (מו, ג) ג' מאדמו"ר. [כ].

86 וככלה תעדה כליה

הזוהר שואל על הפסוק: "מי הם כליה? אלו ישראל, שהם כליה של כלה זר". המאמר מזהה את הכלים עם הצדיקים.

Zohar, Balak 20:271-21:279 ספר זוהר, בלק כ"ע"א-כ"א:ע"ט

From this', said R. Hamnuna the ancient, 'we can learn that the oppression of Israel brings benefit to them, and that the ease of the other nations brings evil to them. For the word kalah can be read kallah (bride) while khalah can only mean destruction and annihilation

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

87 כי כליה הם הצדיקים

בדף זה הזוהר אומר ש"בנות ירושלים" הן נשמות הצדיקים, הקרובים תמיד למלך.

Zohar, Vayechi 66:673-68:682 ספר זוהר, ויחי ס"ו:תער"ג-ס"ח:תרפ"ב

88 כי כליה הם הצדיקים

בדף זה הזוהר משווה את הבאת המשכן אל משה להכנסת כלל לחופה.

Zohar, Pekudei 38:335-39:344 ספר זוהר, פקודי ל"ח:של"ה-ל"ט:שמ"ד

89 האבות הן הן המרכבה

"האבות הן הן המרכבה": כשם שהמרכבה מונהגת כולה בידי רוכבה, כך הם היו נתונים לגמרי לרצון ה'. המאמר מחיל זאת על הצדיקים, שהם כלים לשכינה.

Bereshit Rabbah 47:6 בראשית רבה מ"ז:ו

ויכל לדבר אתו - תני, הנפטר מחבירו בין גדול בין קטן, צריך ליטול ממנו רשות. ממי את למד? מאברהם. פעם אחת היה אברהם מדבר עם הקב"ה, באו מלאכי השרת לדבר עמו. אמר להן: נפטר מן השכינה, שהיא גדולה מכם תחלה, אחר כך אני מדבר עמכם. כיון שדבר עם הקדוש ברוך הוא כל צרכו, אמר לפניו: רבון העולמים! צריך אני לדבר. אמר לו: הפטר בשלום, הה"ד: ויעל אלקים מעל אברהם. אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנא': ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים. (בראשית כה) והנה ה' נצב עליו:

He concluded speaking with him, and G-d ascended from "upon Abraham" (Genesis 17:22). It is taught: One who departs from another person, whether of greater or lesser stature, must take his leave from him. From whom do you derive this? From Abraham. On one occasion, Abraham was speaking with the Holy One blessed be He, when the ministering angels came to speak with him. He said to them: 'Let me first take my leave from the Divine Presence, which is of ... greater stature than you, then I will speak with

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar III, 257b זח"ג רנו, ב

הערת קה"ת

בי"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. זח"ג רנו, ב.

90 האבות הן הן המרכבה

המדרש חוזר על כך ש"האבות הן הן המרכבה", כאן ביחס ליעקב.

Bereshit Rabbah 82:6 בראשית רבה פ"ב:ו

ויעל מעליו אלקים - אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנאמר (בראש"י יג): ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים (שם כח) והנה ה' נצב עליו, ויצב יעקב מצבה וגוי:

G-d ascended from upon him, in the place where He had "spoken with him" (Genesis 35:13). "G-d ascended from upon him" - Reish Lakish said: The patriarchs are the Divine Chariot, as it is stated: "G-d ascended from upon Abraham" (Genesis 17:22); "G-d ascended from upon him"; "the L-rd stood over him" (Genesis 28:13). "Jacob established a monument in the place where He spoke with him, a monument of stone. He poured a libation upon it, and

פסוקה 27

96 שוש אשיש כו תגל נפשי כו כי הלבישני

החצי הראשון של הפסוק נקרא כרומז להתגלות העתידית מעתיק ואריך אנפין; החתן והכלה — כאור של היום מו"א ונוקבא.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י

שוש אשיש בה תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדיי־שע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וכפלה תעדה כלִיה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 28

97 שוש כו ותגל כו כחתן

מילות הפתיחה של הפסוק והחתן שבו נקראים כאן כחתר העליון, הנמשך מכתר וממוחא סתימאה.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י

שוש אשיש בה תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדיי־שע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וכפלה תעדה כלִיה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 30

98 וארשתיך לי

"וארשתיך לי לעולם". הבטחתו של ה' לקידושין בעתיד נקראת כרומז להתגלות העתידית של האור הנעלה ביותר למטה.

Hosea 2:21 הושע ב:כ"א

וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים:

And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lovingkindness, and in compassion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 חתן חות דרגא

מאמר הגמרא "רד מדרגה וקח אשה" עומד ביסוד משחק המילים "חתן — חס דרגא": החתן הוא זה שיורד מדרגה.

Yevamot 63a יבמות ס"ג א

הערת קה"ת

יבמות סג, א.

poured oil upon it" (Genesis 35:14). "Jacob established a ... monument.... He poured a
Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

91 שצדיקים יושבין בג"ע ועטרותיהן בראשיהן

בעולם הבא אין אכילה ושתייה; "הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". המאמר מפרש את העטרות כאורות מקיפים.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מרגלא בפומיה דרב: לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שנאמר: "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

92 ויסוד אימא . . בחזה דז"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מכללי רח"ו ז"ל אות יט. [נדפס בסוף (בכמה דפוסים) ת"ז]. [כ].

93 הוזהר מבחין בין קול פנימי שאינו נשמע לעולם, לבין הקול הנשמע ויוצא ממנו — קול יעקב, שהוא התורה.

Zohar, Bereshit 83:235-86:248 ספר הזהר, בראשית פ"ג:רל"ה-פ"ו:רמ"ח

פסוקה 26

94 כי הלבישני בגדי ישע

"כי הלבישני בגדי ישע". כאן הבגדים הם האורות המקיפים של העולם הבא.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י

שוש אשיש בה תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדיי־שע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וכפלה תעדה כלִיה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה

"כי אם בתורת הוי' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה". המאמר שאליו מפנים מוצא בו שתי בחינות בתורה.

Psalms 1:2 תהילים א:ב

כי אם־בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה:

But his delight is in the law of the L-RD; and in His law doth .he meditate day and night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 שוש אשיש בהוי' בעתיק יומין אתמר

באידרא רבא נאמר ש"אשיש בהוי"י נאמר על עתיק יומין, שהוא שמחת הכול. המאמר מפרש זאת כהתגלות העתידית של עתיק למטה.
Zohar, Idra Rabba 13:123-15:134 ספר הזהר, האדרא רבא י"ג:קכ"ג-ט"ו:קל"ד

101 המרומם לבדו המתנשא מימות עולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ברכת יוצר.

102 וככלה תעדה כליה

"וככלה תעדה כליה". בדומה לחתן, גם התקשטותה של הכלה בעתיד תהיה מהמדרגה הנעלית ביותר — עתיק.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י'
שוש אשיש בה' תגל נפשי באלקי כי הלבשני בגדי־ישע מעיל צדקה יעטני כהתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה:
I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 ביום ההוא יהי

"והוי' יהיה למלך על כל הארץ; ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד".
המאמר קורא את המילה "יהיה" כרמז לעליית האותיות התחתונות של השם אל האותיות העליונות.

Zechariah 14:9 זכריה י"ד:ט'
ויהי ה' למלך על־כִּלְהָאָרֶץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:
And the L-RD shall be King over all the earth; In that day shall the L-RD be One, and His name one
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
זכרי' יד, ט.

104 שגם בחיי ויהי בחיי י"ה

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Likkutei Torah of the Arizal.
הערת קה"ת
ראה לקו"ת להאריז"ל ע"פ זה.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Pardes Rimmonim (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Pri Etz Chaim (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלושון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/nitzavim/5/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/nitzavim/5/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק